

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1938.

Andra kammaren.

Nr 12.

Onsdagen den 16 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Engberg* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 92, angående höjt bidrag till pediatrik klinik och poliklinik i Stockholm;

nr 98, angående inlösen av ett av Motala ströms kraftaktiebolag upptaget obligationslån;

nr 102, angående tillsynen över anordnande och begagnande av hissar i bostadshus m. m.;

nr 103, angående anslag till karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet;

nr 104, angående inrättande av en personlig professur för professorn K. B. J. Karlgren; och

nr 111, angående ersättningar för skador vid eldsläckning.

Dessa propositioner bordlades.

§ 2.

Föredrogos var efter annan Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen nr 91, angående anslag till en centralnämnd för skolungdomsutbytet med utlandet m. m.;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 93, med förslag till lag om den 1 majs likställande i vissa hänseenden med allmän helgdag; och

nr 96, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 97, angående försäljning av vissa lägenheter å Grängesbergs gruvallmänning i Kopparbergs län;

till statsutskottet propositionerna:

nr 99, angående gäldandet av vissa haverikostnader m. m.; och

nr 100, angående befrielse för J. P. Johansson från vissa arrendeavgifter;

till bankoutskottet propositionen, nr 101, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 35 § lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker;

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 105, angående ytterligare statsunderstöd till ett torrlägningsföretag inom Millesviks och Eskilsätters socknar av Värmlands län;

nr 106, angående viss ändring i gällande allmänna grunder för hushållnings-sällskapens organisation; och

nr 107, angående befrielse för Axel Strömdahl och E. F. Ericson, Stockholm, från viss betalningsskyldighet till kronan på grund av borgen vid virkesköp;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 108, angående avskedsersättning åt extra kronojägaren C. A. Ehrnberg;

nr 109, angående pension åt förre polisupplyningsmannen C. Hellgren;

nr 110, i fråga om pension åt förra sjuksköterskan vid garnisonssjukhuset i Boden Rut Sofia Levin; och

nr 114, angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 115, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 § 1 mom. förordningen den 28 september 1928 (nr 376) om särskild skatt å vissa lotterivinster; samt

till bankoutskottet propositionen, nr 116, angående pension åt överläraren vid tekniska skolan i Stockholm H. F. Langlet.

§ 3.

Vidare föredrogs och remitterades till utrikesutskottet motionen nr 358 av herr *Flyg m. fl.*

§ 4.

Härpå föredrogs, men bordlades åter andra lagutskottets utlåtande nr 11.

§ 5.

*Ang. utgifter-
na under riks-
statens andra
huvudtitel.* Härefter företogs till avgörande statsutskottets utlåtande nr 2, angående regleringen för budgetåret 1938/39 av utgifterna under riksstatens andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att förevarande utlåtande skulle föredragas punktvis samt att vid föredragningen av de särskilda punkterna endast rubrikerna skulle uppläsas.

Punkterna 1—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. hov-
rätterna:
avlöningar.*

Punkten 13, angående hovrätterna: avlöningar, föredrogs; och yttrade därvid

Herr **Holmbäck:** Herr talman! På denna punkt hava herrar Undén och Linder i första kammaren och jag i den andra väckt en motion, vari hemställts om en allmän översyn av domaraspiranternas avlönings- och tjänstgöringsförhållanden vid hovrätterna. Utskottet har för sin del funnit, att en sådan allmän översyn bör komma till stånd, men då det av statsverkspropositionen framgår, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet fäst på ifrågavarande spörsmål, samt utskottet utgår från att de av motionärerna framförda synpunkterna vinna tillbörligt beaktande, utskottet icke finner erforderligt, att särskild framställning i ämnet göres från riksdagens sida. I det läge, vari frågan härigenom kommit och då jag känner herr statsrådet och chefens för justitiedepartementet intresse för detta spörsmål, vilket intresse han dokumenterat i statsverkspropositionen, skall jag ej trötta kammaren med något längre anförande. Jag vill blott som en komplettering av vad som sagts i motionen framhålla, att en undersökning angående de under 1937 faktiskt utgående lönerna till hovrättsfiskalerna visar att i flera fall, där hovrättsfiskaler tjänstgjort i

Ang. hovrätterna: avlöningar. (Forts.)
hovrätt och alltså utfört ett för staten nyttigt och absolut oundgängligt arbete, de fått sina löner minskade på grund av att det finns för få aspirantarvoden. I vissa fall ha de fått ända till 2,000 kronor och i ett fall 2,333 kronor mindre, om antalet aspirantarvoden varit tillräckligt. Detta är en lönereducering, som riksdagen aldrig avsett och som, då det gäller den lönestandard, det här är fråga om, är synnerligen väsentlig. Jag har velat anföra detta till riksdagens protokoll som ett ytterligare skäl för åtgärder i denna fråga.

Vidare anfördes ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 14—18.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19.

Lades till handlingarna.

Punkterna 20—26.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 27.

Lades till handlingarna.

Punkterna 28—35.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 36.

Lades till handlingarna.

Punkten 37.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 38.

Lades till handlingarna.

Punkterna 39—42.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 43.

Lades till handlingarna.

§ 6.

A föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 9, angående regleringen för budgetåret 1938/39 av utgifterna för kapitalinvestering i avseende å postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att förevarande utlåtande skulle föredragas punktvis samt att vid föredragningen av de särskilda punkterna endast rubrikerna skulle uppläsas.

Ang. inköp av
inventarier för
postverkets
behov.

Punkten 1, angående inköp av inventarier för postverkets behov, föredrogs.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr **Olsson** i Staxäng: Herr talman! Jag skall be att få yttra några ord i anledning av det utskottsutlåtande, som här föreligger. Några reservationer äro ej fogade till detsamma, utan man har i stort sett uppnått enighet över hela linjen. En önskan har dock förefunnits, att genom några nedprutningar på dessa anslag liksom magasinera arbetsobjekten till tider, då de bättre behövas. Det har ej varit möjligt att förfara på detta sätt, därför att en nedskärning av dessa anslag säkerligen skulle fått en menlig återverkan på de affärsdrivande verkens verksamhet och kanske omöjliggjort för dem en nödvändig expansion. Det torde härvid visa sig, såsom även framhållits i en reservation förra året, att dessa anslag knappast kunna användas i konjunkturutjämningens syfte. Det är en sak, som vi böra komma ihåg ej blott under högkonjunkturtider utan även under depressionstider.

Det är ej min mening, herr talman, att här draga upp en debatt om denna sak, ty jag tror, att vi få tillfälle till en sådan, när vi längre fram skola behandla den beredskapsbudget, som från regeringens sida kommer att framläggas vid årets riksdag. Jag har blott velat göra detta uttalande nu och har, herr talman, intet yrkande.

Herr **Råstock**: Herr talman! Den siste ärade talaren gjorde intet yrkande, men han sade några ord i slutet av sitt anförande, som jag ej riktigt kan godtaga i den form, de fingo. Han sade, att de affärsdrivande verkens arbeten mycket litet lämpade sig att användas i konjunkturutjämningens syfte. Det är riktigt till en viss del, men det har å andra sidan visat sig, att det ej är så förfärligt farligt, om de affärsdrivande verken i dåliga tider komma på den idén, som jag finner vara riktig, att begära litet mera pengar just då, i den förvisningen att utvecklingen kommer att visa, att dylika anslagskrav varit berättigade. I den meningen kan det vara bra att vara litet mera framsynt och göra litet mera i dåliga tider, än som hittills gjorts.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 2—29.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 30.

Lades till handlingarna.

Punkterna 31—42.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 43.

Lades till handlingarna.

Punkterna 44—46.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 7.

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyggnad av Kattstrupeforsen m. m. blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 8.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 6, i anledning av väckta motioner om åtgärder till förhindrande av allmänfarliga arbetsinställelser.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 179 i första kammaren av herr *Domö m. fl.* och nr 287 i andra kammaren av herr *Bagge m. fl.*

Ang. åtgärder till förhindrande av allmänfarliga arbetsinställelser.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning rörande de åtgärder, som kunde vidtagas i syfte att förhindra allmänfarliga arbetsinställelser, samt om framläggande av de förslag, vartill denna utredning kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 179 och II: 287 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *P. Sandström, Wistrand, Skoglund* och *Sandström* i Härnösand, vilka hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning rörande de åtgärder, som kunde vidtagas i syfte att förhindra allmänfarliga arbetsinställelser, samt om framläggande av de förslag, vartill denna utredning kunde föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Skoglund**: Herr talman! Vi ha här i landet varit vana vid att parterna på arbetsmarknaden fått under mycket stor frihet göra upp sina intresse tvister. Trots denna stora frihet, som vi ansett att parterna där böra ha, har dock samhället funnit, att, när det gäller konflikter, det oftast blir fråga om så oerhört stora samhällsvärden, att statsmakterna ej kunna stå helt utanför. Statsmakterna hava därför ingripit så tillvida, att de inrättat medlingsinstitut. Vi ha förlikningsmän och ibland medlingskommissioner, vi ha arbetsdomstol och vi ha vissa föreskrifter beträffande varsel vid arbetskonflikter. Allt detta visar, att både regering och riksdag hava ägnat arbetsmarknadens frågor ej så ringa intresse.

Se vi på hur utvecklingen på arbetsmarknaden för närvarande går här i landet, finna vi, att den rör sig mot allt större och större organisationer. Varje yrkesgrupp med aldrig så liten självkänsla anser tydligen, att den bör vara organiserad och om möjligt uppträda kollektivt, när det gäller att tillvarataga sina intressen. Jag skall ej inlåta mig på någon längre diskussion om huruvida en sådan utveckling är den mest lyckliga eller den enda riktiga, jag bara konstaterar hur det går till. I många fall har säkerligen denna utveckling varit till gagn. Det är ingen tvekan om den saken. Det är många grupper, som just genom sammanslutning hava nått resultat, på vilka de sätta mycket stort värde. Vi kunna också glädjande nog konstatera, att allteftersom organisationerna blivit flera och framför allt större, striderna på arbetsmarknaden dock ej samtidigt ökats i antal. Det är väl troligt, att här den gamla satsen gjort sig gällande, att med stor makt följer också ansvar, och man får väl utgå ifrån, att de män, som stå vid ledningen för dessa stora organisationer, känna sitt ansvar, känna vilka oerhörda värden, de umgås med, och icke utan vad de anse tvingande skäl tillgripa konfliktvapnet. Den gångna höstens avtalsuppgörelser hava ju vittnat om en god vilja att så långt som möjligt göra upp utan öppna konflikter. Men när vi konstatera detta kanske vi också samtidigt böra komma ihåg, att det ekonomiska läget under hösten och vid årsskiftet varit sådant, att det ej varit särskilt lockande för någondera parten att tillgripa öppen konflikt.

Ang. åtgärder till förhindrande av allmänfarliga arbetsinställelser. (Forts.)

Vad jag vill komma fram till är dock, att den goda utgången av förhandlingarna på industriens och jordbrukets område ej får förleda en ansvarig statsledning att släppa sin uppmärksamhet, uppgiva sin kontroll och underlåta att följa den omändring, som håller på att ske i fråga om anställnings- och avtalsformer för stora grupper här i landet, grupper som utföra ett för samhället så gott som oundgängligt arbete. Det ligger väl så till, att statsanställda, kommunalanställda och vid viktigare trafikföretag anställda, i allt större utsträckning organisera sig och söka få kollektivavtal. Om man får tro, vad som ryktats, tänker ju regeringen att ytterligare understödja och, kan man säga, påskynda en utveckling i denna riktning. Med en sådan utveckling följer enligt min uppfattning, att allt större och större grupper, som utföra ett arbete, som samhället ej gärna kan avvara, få avgörandet i lönefrågor hopförda till en viss bestämd tidpunkt, d. v. s. den tidpunkt då avtalet utlöper. Komma vid ett sådant tillfälle förhandlingarna att ej leda till resultat, blir det en betydligt större risk för att öppen konflikt skall uppstå.

Det är under sådana förhållanden, som jag och mina meningsfränder anse, att det måste vara samhällets absoluta skyldighet att se till, att man också har den beredskap, som kan vara erforderlig, om något sådant inträffar, som sätter samhällsviktiga institutioner ur funktion. Samhället måste med andra ord i god tid vidtaga väl avvägda och väl genomtänkta skyddsåtgärder för att hindra att öppna konflikter uppstå, som lamslä stora delar av samhällslivet och kanske lamslä just de inrättningar, som ej på något sätt kunna tillåtas bli berörda av en arbetskonflikt. Jag tänker då icke minst på sjukvården. Att den åsyftade omtänksamheten från statsmakternas sida skulle på något sätt kunna innebära ingrepp i enskilda gruppers intressen och vara till skada för någon särskild part, en sådan uttolkning kan väl endast den rena illviljan ge.

Om vi granska förhållandena på det område, jag talar om, tror jag vi kunna konstatera, att det är en hel del spörsmål, som behöva klarläggas. Det gläder mig, att herr statsrådet och chefen för socialdepartementet kom in i kammaren, ty jag skulle tro, att han har en alldeles särskild kännedom om att, icke minst när det gäller sjukvårdspersonal och liknande grupper, en mångfald frågor behöva utredas, innan vi kunna tänka oss att tillämpa kollektivavtal över hela linjen. Det råder ingen klarhet om vilka grupper som ha tjänstemannaställning och som inte ha det, vilka som ha strejkrätt eller inte o. s. v. Vi ha icke heller gjort klart för oss, huru man, om en arbetskonflikt skulle uppstå, från statsmakternas sida på lämpligaste sätt bör tillse, att en sådan konflikt icke får alltför skadegörande verkningar. Såvitt jag kan förstå, är det en brist, att det icke finns en form för obligatorisk skiljedom i sådana fall, där samhällsvärden av den storleksordning stå på spel, att en konflikt icke borde tillåtas.

Riksdagen har också vid flera tillfällen diskuterat denna fråga. Regeringen har vid ett tillfälle tillsatt en — jag höll på att säga — utomordentlig utredningskommission. Jag tänker på utredningen om folkförsörjning och arbetsfred, där man kunde återfinna så pass förnämliga personer som överståthållare Nothin, statssekreterare Severin och disponent Elof Ericsson i Åtvädsberg. Dessa herrar voro fullständigt överens om, att samhället icke kan undvara vissa skyddsåtgärder mot samhällsfarliga arbetsinställelser. De avgåvo i grova drag hur de tänkt sig saken skulle läggas upp, och dessutom hemställde de, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en närmare utredning av hithörande frågor. Det förefaller icke, som om någonting har blivit gjort i denna riktning. Det måste väl emellertid vara så, att inom allt större och större grupper hos det svenska folket ansluter man sig till samma uppfattning, som herr

Ang. åtgärder till förhindrande av allmänfarliga arbetsinstitute. (Forts.)

Severin gjorde sig till tolk för i andra kammaren 1936, när han sade, att han var anhängare av en lagstiftning på detta område och att man inte kunde undgå denna fråga. Herr Severin gjorde sig dock vid detta tillfälle skyldig till en inkonsekvens. En liten stund efteråt ville han nämligen inte vara med om en lagstiftning, och då framförde han en motivering för sitt avståndstagande, som förefaller mig inte så litet egendomlig. Han sade, att det var »ingen hemlighet att i varje socialministers låda legat ett lagstiftningsförslag till en dylik beredskapslagstiftning». Han fortsatte: »Skulle riksdagen inte vara samlad, så är det lätt att sammankalla den och få en lagstiftning genomförd.» Vi ha ju i detta land inte brukat inkalla urtima riksdag för småsaker. Den sista urtima riksdagen ägde rum 1919. Det tar för övrigt även sin tid att genomföra en dylik lagstiftning vid en urtima riksdag. Propositionen skall ju remitteras, det måste vara en viss motionstid, frågan skall behandlas i utskottet, kamrarna skola sammanträda o. s. v. Även ett sådant förfarande måste ta lång tid. Vore det då inte betydligt förnuftigare, att regering och riksdag i god tid, innan någonting inträffat, i lugn och ro övervägde saken och verkställde en utredning om vilka åtgärder, som vore lämpliga att vidtaga.

Den nuvarande justitieministern har åtminstone tidigare haft en mycket bestämd uppfattning på denna punkt, som jag tycker varit mycket förständig. Denna uppfattning har också delats av folkpartiet, och folkpartiets ledare har vid flera tillfällen givit uttryck däråt. Jag har inte kommit till klarhet om vilken uppfattning folkpartiet har i år, men det skulle förvåna mig mycket, om det i detta avseende har ändrat ståndpunkt. Vad man däremot mycket tydligt kan iakttaga är, att den nuvarande Kungl. Maj:t är likgiltig för åtgärder i motionens syfte. Regeringen har inte låtit riksdagen veta, om den tänker fullfölja det nothinska utredningsförslaget och om den tänker tillämpa de riktlinjer, som uppskisserades i den nothinska utredningen.

Inom den meningsriktning jag tillhör ha vi den mycket bestämda uppfattningen, att samhället bör ha en beredskapslagstiftning och att den lämpliga tidpunkten nu är inne att genomföra en sådan. När vi nu i motionen ha fört fram denna fråga, för att riksdagen skulle få tillfälle att låta sin mening komma till synes, har det förundrat oss, att andra lagutskottet krupit undan bakom en, jag måste säga fullständigt intetsägande motivering. Utskottet säger, att ingenting har hänt och att det under sådana förhållanden icke vill vara med om att vidtaga några åtgärder. Utskottet erinrar vidare om de underhandlingar, som pågå mellan arbetsgivare och arbetarrepresentanter och syftar därvid på de sammanträden, som hållas ungefär fyra gånger om året i Saltsjöbaden. Jag vill ingalunda förringa värdet av de underhandlingar, som pågå mellan landsorganisationen och arbetsgivareföreningen. Jag tror, att det är nyttiga förhandlingar och att de åstadkomma mycket av värde. Men man kan väl ändå ifrågasätta, i vad mån dessa underhandlingar kunna medföra resultat, som reglera förhållandena på sådana arbetsområden, där samhällsfarliga konflikter kunna tänkas uppstå. Även om man uppnår synnerligen goda resultat i Saltsjöbaden, tror jag ändå, att vi måste fastslå, att det finns vidsträckt områden inom arbetslivet, där samhället måste förbehålla sig en omfattande beslutanderätt.

I utskottet och under den debatt, som fördes i denna kammare förra året, hörde man ideligen talas om, att om man rörde vid denna fråga, skulle detta irritera de båda parter, som förhandlade ute i Saltsjöbaden. Det är någonting, som jag har mycket svårt att förstå. Vem är det, som skulle bli irriterad? Är det svenska arbetsgivareföreningen, som skulle vara så ömtålig? Eller är det denna stora och mäktiga organisation, som heter landsorganisationen, som inte skulle ha nerver, som hölle för en dylik påfrestning? Ingendera,

Ang. åtgärder till förhindrande av allmänfarliga arbetsinställelser. (Forts.) skulle jag tro. Jag tror att det kan bli tal om irritation först i den situationen, att förhandlingarna i Saltsjöbaden avbrytas och att samhället vid ett sådant tillfälle måste vidtaga vissa åtgärder. Jag tror att det då skulle uppstå en mera irriterad stämning än under de lugna förhållanden, som för närvarande råda.

Jag skall inte upptaga riksdagens tid med något långt debattinlägg här i dag. Jag vill blott ytterligare ännu en gång understryka, vad jag tidigare har framhållit, att jag anser, att statsmakterna ha en absolut skyldighet att ägna denna fråga en mycket grundlig och ingående undersökning och icke utan vidare visa frågan ifrån sig.

Jag delar fullständigt den uppfattning, som nuvarande justitieministern, professor Westman vid ett tillfälle framförde i första kammaren. Han yttrade just i fråga om detta spörsmål: »Frågan om en beredskapslagstiftning är ju en fråga, som skall lösas icke ur arbetsgivarnas eller ur landsorganisations synpunkt utan ur samhällets. Det är en överordnad synpunkt, som skall komma till uttryck i denna lagstiftning.» Jag ber att till alla delar få instämma i hans uppfattning, att detta är en fråga, som står över enskilda gruppers intressen.

Jag har vid ett par tillfällen hört herr statsministern här i kammaren från statsrådsbänken göra ett uttalande, som jag tror det ligger åtskilligt i. Han har sagt, att det många gånger finnes en viss gemenskap mellan en sund konservatism och socialismen, därför att båda skulle vilja tillgodose samhällets gemensamma intressen och bortse från enskilda gruppers och individers intressen. Jag undrar, ers excellens, om icke detta spörsmål just är av sådan beskaffenhet, att det står över enskilda gruppers och individers intressen och rör hela det gemensamma svenska samhället.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Häruti instämde herr *Sandström*.

Herr Österström: Herr talman! Jag har ingen som helst anledning polemisera emot den föregående ärade talaren i hans egenskap av representant för motionärerna. Jag tror, att hans principiella inställning och hans resonemang i allt väsentligt äro riktiga. Det är väl också sannolikt, att bakom utskottsmajoritetens gemensamma avslagsyrkande ligga åtskilliga nyanser i uppfattningarna inbakade. Men när herr Skoglund efterlyste speciellt folkpartiets inställning till detta spörsmål, vill jag gärna så gott jag kan bidra till att skapa den klarhet, som han sade sig själv icke ha kunnat uppnå med hänsyn till vår ståndpunkt. Det är icke fullt så dunkelt, som herr Skoglund tycktes mena och jag skulle tro, att han koketterade en liten smula med sin oförmåga att fatta. Jag har en känsla av att denna oförmåga ingalunda är så stor, som herr Skoglund ville göra gällande.

Folkpartiets synpunkt på denna sak är den, att frågan i år i alla avseenden ligger till på precis samma sätt som i fjol. Från vår sida deklarerades i fjolårets debatt, att vi naturligtvis alltjämt med den största uppmärksamhet och det största intresse följde utvecklingen på detta område. Om vi ändå kunna visa tålmod med att frågan fortfarande mognar hos regeringen och i direkta förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter, så beror detta givetvis i första hand därpå, att det allmänna läget på denna front är kännetecknat av ett betydande och glädjande lugn. Naturligtvis ha högerns talare rätt, när de säga, att detta visserligen i och för sig icke är någon anledning att avstå från krav på lagstiftning. Men å andra sidan medger lugnet, enligt vårt sätt att se, i viss mån en avvaktande hållning, utan att därför principen blivit uppgi-

Ang. åtgärder till förhindrande av allmänfarliga arbetsinställelser. (Forts.)
ven. Likaledes är det oförnekligt, att åtskilliga tecken tyda på att det pågår en lycklig nyorientering inom arbetslivet beträffande parternas inställning till dessa problem. Och då den allmänna situationen faktiskt synes medge, att vi ännu någon tid kunna vänta på vad som möjligen komma skall ur allt detta, ber jag få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Cruse: Herr talman! Såsom skäl för den väckta motionen anförde herr Skoglund, att det är ett samhällsintresse, att den allmänna sjukvården icke störes av arbetskonflikter. I det avseendet har jag ingen erinran. Jag delar den uppfattningen, att sådana arbetsområden som sjukvården icke böra drabbas av konflikter. Men jag anser att arbetarna på detta område också under de gångna åren i handling hava visat, att även de dela denna uppfattning. Herr Skoglund kan ju icke peka på något fall, där öppen konflikt har utbrutit vid någon sjukvårdsanstalt, trots att denna personal i många fall blir synnerligen orättvist behandlad.

Jag har här ett fall, vars utgång riksdagen är direkt ansvarig för, och jag skall anförda det såsom ett exempel på att denna personal icke alla gånger blir behandlad på ett korrekt sätt. Till 1937 års riksdag förelåg en kungl. proposition med förslag om löneroglering för personalen på serafimerlasarettet. Med anledning av denna proposition väckte jag en motion om att en löneroglering skulle genomföras även för garnisonssjukhusets personal, men motionen blev avslagen, ehuru det förelåg mycket starka skäl för ett bifall till framställningen. Garnisonssjukhuset är ju ett statens sjukhus liksom serafimerlasarettet. Nog är det väl då rimligt, att personalen vid dessa båda anstalter blir jämställd i lönehänseende. Nu avlönas emellertid garnisonssjukhusets personal avsevärt lägre. Avlöningen för den grupp, som min motion avsåg, uppgår sålunda till sammanlagt 15,000 kronor mindre per år för 43 personer. Jag har i år förnyat denna motion och uttalar den förhoppningen, att riksdagen nu skall beakta framställningen. Det är en mycket lågt avlönad personal, som det här gäller, nämligen köksbiträden, som ha en årslön av endast 696 kronor och upp-bära 574 kronor lägre årslön än motsvarande personal vid serafimerlasarettet. Jag menar, att har man den inställningen, att öppen konflikt icke skall förekomma på detta verksamhetsområde, så bör man också skipa rimlig rättvisa åt den personal, som har detta krävande arbete.

Denna fråga har ju också behandlats av regeringen, och försvarsministern har därvid anförat, att han icke nu kunnat tillgodose ifrågavarande framställning med hänsyn till att garnisonssjukhuset inom kort skall gå upp i karolinska sjukhuset. Jag kan icke se, att detta kan vara något bärande skäl för att icke tillmötesgå framställningen, ty även om dessa sjukhus komma att sammanslås, så måste ju en löneroglering komma till stånd. Den är sakligt motiverad, och då finns icke enligt min mening någon anledning att skjuta på denna fråga.

Nu säger herr Skoglund vidare, att utskottet har anförat en ganska intetsä-gande motivering för sitt avslagsyrkande. Utskottet säger, att det har icke inträffat något, som nu kan ge anledning till ett ingripande på detta område. Jag anser nu detta vara en synnerligen stark motivering. Vi ha väl ingen anledning att stifta lagar, när det icke föreligger behov av en lagstiftning på området. Nu har utskottet även hänvisat till pågående förhandlingar mellan arbets-givareföreningen och landsorganisationen. Herr Skoglund söker förringa detta arbete genom att framhålla, att det förekommer endast fyra sammanträden per år, där dessa frågor dryftas. Jag vill lämna den upplysningen, att varje så-dant sammanträde pågår under en vecka i sträck, och i vissa fall har det före-kommit sammanträden på hela fjorton dar. Och mellan dessa sammanträden

Ang. åtgärder till förhindrande av allmänfarliga arbetsinställelser. (Forts.)
pågå mycket omfattande utredningsarbeten. Frågan vilar sålunda icke emellan sammanträdena, utan då företagas en hel del utredningar i dessa svåra och ömtåliga problem.

Sedan kunde herr Skoglund icke förstå, att denna motion kunde åstadkomma irritation mellan parterna. Ja, jag kan ju icke tala på arbetsgivareföreningens vägnar, men dessa motioner åstadkomma en mycket stark irritation på arbetarhåll. Vi anse det rent av vara en utmaning från högerns sida, då man stör detta utrednings- och förhandlingsarbete med dessa motioner. Det är ju så, att de ledande på båda sidor, såväl inom svenska arbetsgivareföreningen som inom landsorganisationen, äro besjälade av ärlig vilja att om möjligt komma fram till allt mer och mer fredliga förhållanden på arbetsmarknaden. Men här är det i stor utsträckning ett uppfostringsarbete som måste utföras; detta gäller för både arbetsgivarsidan och arbetarsidan. Vi ha i det fallet ett exempel i den nu pågående restaurangkonflikten. Jag har ju den uppfattningen, att anledningen till att denna koflikt i år utbrutit till stor del är att söka däri, att arbetsgivarna inom detta verksamhetsområde äro nyorganiserade. De ha alltså ingen vidare organisationsfostran, och detta har medverkat till konfliktens utbrott. Det är också möjligt, att högerpartiets agitation i spritfrågan i sin mån har bidragit till konfliktens utbrott.

Det är ju klart, att om våra allvarliga försök att på fredlig väg komma till rätta med motsättningarna på arbetsmarknaden så litet uppskattas av högerpartiet, som redan tidigare tagit denna fråga på entreprenad, så uppstår ju den stämningen bland våra medlemmar: här kommer ändå krav på lagstiftning, varför skola vi då fortsätta förhandlingar genom landsorganisationen? Jag vill påminna om att sådana här förhandlingar tidigare bedrivits mellan landsorganisationen och arbetsgivareföreningen, nämligen efter den s. k. mondistkonferensen 1928, men på grund av åtgärder från riksdagens sida just på detta område bröts detta samarbete den gången. Detta kan inträffa ännu en gång. Är det så, att högern verkligen vill gagna en fredlig utveckling på detta område, då bör den därför med större ansvar än hittills taga ställning till dessa frågor.

Herr Bagge: Herr talman! Jag har begärt ordet närmast med anledning av den senaste ärade talarens anförande. Jag har mycket svårt att följa honom och förstå hans argumentation. Han talade om att vår förevarande motion rörande lagstiftning i fråga om samhällsfarliga konflikter skulle medföra en sådan irritation hos högmäktiga landsorganisationen, att den i förargelsen däröver skulle upphöra med sina förhandlingar med arbetsgivareföreningen. Jag får ju säga, att detta är en högst egendomlig argumentering. Det är ju nämligen på det sättet, att de förhandlingar, som föras där ute på Saltsjöbaden och varom här talats flera gånger i dag, ha ingenting att göra med den här sortens konflikter redan på den grund, att den arbetsgivarpart, som det här närmast är fråga om, nämligen en del kommunala och andra offentliga myndigheter, icke på något sätt äro representerade vid dessa konferenser. Över huvud gälla dessa konferenser ett område, där intressena väsentligen ligga utanför de samhälleliga intressena i detta avseende.

Gent emot herr Cruses påstående, att vår motion skulle medföra en irritation, som t. o. m. skulle kunna åstadkomma ett avbrytande av dessa förhandlingar, skulle jag också vilja citera vad vår nuvarande justitieminister yttrade i denna fråga år 1936. Jag tycker nämligen, att det var ett alldeles utmärkt uttalande. Han yttrade bl. a.: »Det förefaller mig således, som om denna fråga» — d. v. s. frågan om samhällsfarliga konflikter — »skulle ligga på ett högre plan än de ämnen, som skola diskuteras mellan dessa båda organisationer. Dessa

Ang. åtgärder till förhindrande av allmänfarliga arbetsinställelser. (Forts.) organisationer skola ju icke företräda samhället. Det är ej meningen, att de skola usurpera statsmyndigheternas synpunkter, och det är ur dessa senare synpunkter, som denna beredskapslagstiftning skall avgöras. Därför har jag för min del ansett, att det kunde vara skäl att påminna Kungl. Maj:t om att denna beredskapslagstiftning skall behandlas som en fråga för sig.» Det är alldeles min uppfattning. Jag tror, att det ligger en verklig fara i att låta dessa stora organisationer — det må vara på arbetsgivar- eller arbetarsidan — usurpera statsmyndigheternas uppgifter och upphäva sig till någon sorts nya feodalherrar i samhället. Jag tror, vi ha all anledning se till att samhällets intressen bli bevakade även emot så mäktiga organisationer och krafter, som här äro företrädda.

Vad beträffar herr Cruses uttalande, att högerpartiets agitation i spritfrågan skulle bära ansvaret för den nuvarande konflikten i restaurangrörelsen, så begriper jag, uppriktigt sagt, icke ett smul vad han menar med den saken. Om han möjligen menar det, att vårt påpekande av olämpligheten i att reglera vinsten för företagarna på detta område på det sätt, som skedde under föregående riksdag, kan ha någonting med konflikten att skaffa, så är det möjligt, att det kan ligga någonting däri.

Anledningen till att vi i år ha upprepat denna motion, vilket nu har klandrats, är helt enkelt den, att man brukar upprepa en hövlig fråga, när man icke får svar på tal, i synnerhet då det gäller så viktiga ting, som det här gäller. Vi ha flera gånger påpekat, att detta är en synnerligen viktig fråga. Och jag vill gent emot herr Cruse bara säga det, att man har varit allmänt ense därom, att här föreligger ett behov av lagstiftning. Denna ståndpunkt företräddes bl. a. av den Nothinska kommittén. I denna deltog två socialdemokrater i framstående ställning. Den sade direkt ut, att den önskade, att denna sak skulle brytas ut ur hela det övriga konglomeratet, som kunde taga mycket lång tid att reda ut, och att Kungl. Maj:t måtte genom särskilda sakkunniga utreda, huruvida och i vilken utsträckning arbetskonflikter kunna förhindras i sådana fall, där verksamheten icke avser att i första rummet tillgodose arbetsgivarens ekonomiska intressen. Det var deras definition på de samhällsfarliga konflikterna. Att definiera dessa är, som bekant, en ganska svår sak, som redan den fordrar en utredning.

Vi äro sålunda ense om, att det behovet föreligger. Och jag vidhåller, att det är bäst att klara upp en sådan sak, när vi ha en lugn tid, så att vi icke bli tvungna att improvisera en lagstiftning, som vi kanske förr eller senare eljest bli tvungna att göra. Jag har varit med så pass mycket i förhandlingar just på detta område — det har närmast gällt städernas förhandlingar med kommunalarbetarna — att jag vet, huru nyttigt det är att ha en institution och en organisation, där man är van att på visst sätt arbeta tillsammans. Då står man rycken på ett helt annat sätt inför svåra och bekymmersamma konflikter, än om man plötsligt ett tu tre skall improvisera exempelvis ett skiljedomsförfarende, därför att någonting, som anses för samhällsfarligt, har inträffat. Det är ofantligt mycket bättre, att parterna på detta område få vänja sig vid former, som samhället anser nödvändiga för hävdande av sin överhöghet i fråga om de svårigheter, som kunna uppträda på detta område. Det är en besvärlig och svår fråga, och det torde därför säkerligen också bli en långvarig och svår utredning, innan man kan komma fram till något resultat.

Nu säger utskottet, att frågan ligger under Kungl. Maj:ts prövning. Ja, det har den gjort under två år, och det förefaller oss, som om Kungl. Maj:t nu kunde ha provat nog, och att Kungl. Maj:t nu bör sätta till en utredning, så att vi få frågan någon gång klarerad, och så att vi under lugna tider kunna börja

Ang. åtgärder till förhindrande av allmänfarliga arbetsinrättelser. (Forts.) praktisera de institutioner och de former, som äro lämpliga ur samhällets synpunkt vid behandlingen av dessa spörsmål.

Jag vill också beträffande Saltsjöbadskonferensen säga det, att jag är övertygad om att denna konferens är utmärkt nyttig. Jag tror, att den är så nyttig, att det vore bra, om den kunde fortsätta även sedan de nuvarande förhandlingsämnenä eventuellt någon gång — kanske om några decennier! — skulle kunna vara slutdiskuterade. Jag tror, att det över huvud är nyttigt för parterna att mötas på detta förtroendefulla och öppna sätt, vilket uppenbarligen nu sker, och diskutera igenom de frågor, som föreligga. Men jag tror, uppriktigt sagt, icke mycket på att vi därav få några sådana definitiva resultat, som kunna föreläggas regering och riksdag. Jag menar det, att vad man än där må komma till för resultat, så kommer det alltid att föreligga frågor, som måste regleras på ett annat sätt än genom organisationernas överenskommelser, därför att samhällsintresset och riksintresset fordra det. Det är dessa frågor, som jag är övertygad om att man icke kan lösa på det nu praktiserade sättet. Och jag skulle vilja ställa den frågan: i vilken form skall resultatet av dessa förhandlingar föreligga, på vad sätt kommer man att presentera resultatet, så att vi få tillfälle att taga ståndpunkt till dessa frågor? Jag skulle också gärna vilja veta, när man kan ha förhoppning om att få veta vid vilken tidpunkt dessa frågor kunna komma fram till riksdagens behandling i ena eller andra formen.

Men slutligen vill jag ännu en gång poängtera, att allt detta har icke att göra med den föreliggande frågan, om de samhällsfarliga konflikterna, därför att denna fråga i stort sett ligger utanför dessa parters intresseområden och därför att de som beröras av dylika konflikter — de myndigheter och organisationer, som ha anledning att komma fram med några erfarenheter och några synpunkter på just detta problem — icke äro representerade vid dessa konferenser. Därför finns det allt skäl att få fram en utredning och bryta ut detta område, på sätt som den Nothinska utredningen föreslår, och upptaga det till särskild behandling utanför Saltsjöbadskonferenserna. Dem tycker jag vi kunde slippa höra talas om i detta sammanhang, ty de ha icke med saken att göra.

Anledningen till att vi sålunda ha tagit upp denna fråga på nytt vid denna riksdag är alltså den, att det är en samhällsviktig sak det gäller och att den brist på argument, som utskottet under flera år företett, icke på något sätt har kunnat övertyga vare sig den ene eller den andre, därför att man helt enkelt icke *velat* taga upp frågan till debatt. Man har icke velat ingå på de skäl som vi lagt fram. Utskottets utlåtanden ha formulerats efter typen »goddag yxskaft». Man har svarat på något annat, man har icke brytt sig om överhuvud att tala om själva frågan. Så länge som det är fallet, bli vi väl tvungna, föreställer jag mig, att påpeka dessa saker och att eventuellt åstadkomma den irritation, som herr Cruse talade om, men som jag för min del icke tror på. Ty jag känner fackföreningsfolket ganska väl från en tjuguarig erfarenhet, och jag vet att det är klokt och förståndigt och bra folk, som icke som hysteriska människor bli irriterade över att andra lägga fram sina ärliga åsikter.

Herr Cruse: Herr talman! Det är ju möjligt att motionärerna icke avsett att irritera de pågående förhandlingarna mellan landsorganisationen och arbetsgivareföreningen, men resultatet är obestriddligen att irritation åstadkommits på arbetarhåll. Nu säger herr Bagge, att vi skola icke tala om Saltsjöbadsförhandlingarna, därför att de allmänna inrättningarna äro icke representerade vid dessa förhandlingar. Ja, arbetarparten är dock direkt representerad, och jag har så höga tankar om arbetsgivareföreningen, att den bör kunna representera det allmänna arbetsgivarintresset på detta område. Nu skola under dessa för-

Ang. åtgärder till förhindrande av allmänfarliga arbetsinställelser. (Forts.) handlingar alla dessa frågor behandlas. Anledningen till dessa överläggningar var nämligen, att parterna skulle undersöka om man icke genom förhandlingar och överenskommelser skulle kunna undvika lagstiftningsåtgärder på arbetsmarknadens område. Då nu herr Bagge gör gällande, att särskilt detta område är i behov av lagstiftning, borde väl den frågan i första hand tagas upp till behandling mellan parterna. Nu deltar jag icke i dessa förhandlingar. Jag kan således icke uttala mig om vilka frågor som tagits upp till behandling, och jag kan icke heller ge herr Bagge besked om när förhandlingarna kunna väntas bli slutförda. Det intryck jag erhållit av rapporterna däriifrån är emellertid att förhandlingarna bedrivs med största möjliga skyndsamhet, och vi kunna väl därför räkna med något resultat inom en nära framtid.

Nu vidhöll emellertid herr Bagge att lagstiftning är nödvändig på detta område. Men icke är väl lagstiftning det väsentliga. Arbetsfreden är väl ändå det väsentligaste i detta, och om man kan uppnå trygghet mot konflikter på dessa arbetsområden, så är väl lagstiftningen icke nödvändig. Vi ha ju under hösten här kunnat ge prov på att man börjar tillämpa nya förhandlingsmetoder, som underlätta en fredlig överenskommelse mellan parterna. Jag syftar då på dessa förhandsförhandlingar, som ägt rum under sista hösten och med mycket goda resultat. Jag kan också åberopa den överenskommelse som är träffad för tidningstryckeriernas vidkommande, där man har träffat ett s. k. huvudavtal, som säkrar arbetsfreden i åtta och ett halvt år. Det är ju klart, att om denna överenskommelse slår väl ut, så kan den få efterföljd även på just dessa arbetsområden, som äro ömtåliga för konflikter. Jag menar, att just detta ärliga försök att pröva nya former för uppgörelser mellan arbetsgivare och arbetare borde man på högerhåll sätta värde på och icke i onödan här framkalla irritation. Ni få ju ändock komma ihåg, att vi ha stora medlemsmassor. Herr Bagge gav visserligen fackföreningsmännen ett synnerligen gott betyg, men det är ju klart, att vi ha en hel del medlemmar, som mycket ogärna se dessa förhandlingar mellan huvudorganisationerna, som anse att detta är att ge avkall på klasskampen, och vi ha väl hört dessa toner i riksdagen också från vissa representanter. Jag menar alltså, att det är en ganska svår uppgift som ledningen har sig förelagd, och vi borde icke störas på detta sätt i denna vår ärliga strävan.

Herr **Pettersson** i Hällbacken: Herr talman! Det brukar ju sägas, att man icke skall väcka förslag om en ny lag, såvida den icke är synnerligen av behovet påkallad. När på sin tid motion väcktes om förbud mot samhällsfarliga strejker, pekade man på vissa saker, som skulle ligga till grund för en lagstiftning i den riktningen, men när vederbörande utskott haft tillfälle att syna frågan i dess helhet, kom man underfund med att det då, vid den tiden, icke förelåg tillräckliga skäl att gå in för den lagstiftning som då påfordrades. Sedan den tiden har det blåst många vindar, men, som den siste ärade talaren sade, man har egentligen icke kunnat peka på några strejker av den beskaffenhet som man vill ha lagstiftning emot. Därför måste jag säga till högerpartiets ledare här, att det var med synnerligen stor överraskning jag läste denna högermotion vid årets riksdag. Jag undrade: vad är det egentligen som har påkallat denna motions väckande vid årets riksdag. Man har ett kraftigt ord som man brukar använda, när det väckes dylika motioner — jag vill icke säga det här, men om jag skulle använda ett lindrigt uttryck, måste denna motion sägas vara i viss mån opåkallad. Jag kan icke erinra mig, att sedan motion i frågan väckts vid tidigare riksdag det förekommit något, herr Bagge, som motiverar den nya framstöt som kommit vid årets riksdag. Det är lugnt på arbetsmarknaden, och, som herr Cruse sade, de olika parterna här sträva efter att göra upp

Ang. åtgärder till förhindrande av allmänfarliga arbetsinställelser. (Forts.)
sina mellanhavanden och undvika nedbrytande konflikter. Jag skulle tro, att i fortsättningen kommer detta strävande efter samförstånds lösningar på konflikter att göra sig mer och mer gällande, och jag tror att det är lämpligare och bättre att denna utveckling får fortsätta än att vi här skola sitta och tota ihop en lag avsedd att vara tillämplig på de olika, mycket komplicerade fall, som säkerligen kunna uppkomma, när det gäller att träffa överenskommelse i en kanske elakartad konflikt.

Jag skulle vilja ställa den frågan till herr Bagge: Vad är egentligen en allmänfarlig strejk? Här kan man peka på några fall, som herr Skoglund gjorde, men varför skall man stanna just vid dem; och finns det icke en annan sak som är mycket farlig? Det skulle vara, att därest det blir en lagstiftning, som lägger hinder i vägen för en kraftmätning mellan parterna, så kommer den att medföra att ståndpunkterna mellan de olika grupperna bli så vitt skilda, att man icke söker samförstånd. Man går icke den väg som vi anse vara den bästa för att få arbetsfred på detta område, utan man utsår misstro och misstämning på ett område, där man ingen anledning har att göra detta.

Jag kan icke finna, herr talman, att det förslag som framlagts nu vid årets riksdag bättre ägnar sig för en lagstiftning på området, som man nu har påkallat, utan det ligger nog till på det sättet, att riksdagen säkerligen avslår detta förslag i år med än större majoritet än den gjorde, när frågan var före sist. Till sist, när man använder så varma tonfall från högerhåll, när man vädjar till regeringen att komma fram med lagförslag, skulle jag vilja säga, att det är klokt att skynda mycket sakta på detta område och avvakta och se, huruvida icke den frågan skulle kunna lösas utan lagstiftning, som kanske i själva verket icke är en lagstiftning till det bästa på området.

Jag hemställer alltså, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr Bagge: Herr talman! Herr Pettersson i Hällbacken fann det ägnat att väcka förvåning, att vi hade väckt denna motion i år. Mig förefaller det som om det vore mera anledning att förvånas över att man inom ett utskott, som 1936 anbefallt en dylik utredning, nu är förvånad över att man verkligen vill ha den, och dessutom är förvånad över att det alltjämt finns folk som vidhåller sin ståndpunkt. Det kanske är det senare som mest förvånat en del herrar inom utskottet.

När herr Pettersson i Hällbacken begärde svar av mig på frågan, vad man egentligen menar med allmänfarliga konflikter vill jag bara svara honom, att vi kunna nog alla vara ense om, att det finns allmänfarliga strejker, men det som däremot är svårt att svara på är, var man skall draga gränsen. Det är emellertid något som jag icke har att svara på, utan som den utredning, jag föreslår, skall besvara. Det är just vad den bland annat skulle ha till uppgift att svara på.

Sedan sade herr Cruse, att Saltsjöbadskonferensen skulle utreda *behovet* av en sådan lagstiftning. Härpå vill jag svara, att en sådan utredning behövs icke, ty vi ha redan fått en sådan utredning, en utredning som på sin tid mycket omhuldades av herrarna på den kanten, nämligen den s. k. Nothinska utredningen. Den har utrett den saken och föreslagit, att Kungl. Maj:t skulle göra en ytterligare undersökning hur man skall förfara på detta område. Om behovet behövs sålunda icke alls någon utredning, om man icke vill hopa utredning på utredning.

Såvitt jag har mig bekant, sysslar man icke heller med dessa frågor vid dessa konferenser, annat än i den mån de kunna ha något samband med de konflikter som kunna uppkomma på det gemensamma området för arbetsgivarföreningen och landsorganisationen. Detta är väl också mycket naturligt

Ang. åtgärder till förhindrande av allmänfarliga arbetsinrättelser. (Forts.)
och riktigt. Svenska arbetsgivareföreningen har icke någon direkt erfarenhet av dessa ting, och jag vet vilka speciella svårigheter som dessa problem innebära. Jag har hållit på med avtalsförhandlingar 15—20 år på det kommunala området, och jag är övertygad om att personer som icke sysslat med dessa saker kunna icke klara svårigheterna. Dessutom vidhåller jag att det är olämpligt, att organisationerna på något sätt skola föreskriva regler på områden, där det är det allmänna som företrädesvis är arbetsgivare. Detta skall icke ske genom svenska arbetsgivareföreningen och landsorganisationen, utan det skall ske genom samverkan med de myndigheter som här äro engagerade. Annars få vi organisationerna som någon sorts överhöghet över allmänna myndigheter, och det kan jag icke vara med på, varken då det gäller arbetsgivareföreningen eller landsorganisationen.

Till sist har det sagts, att vi borde vänta och se, därför att en utveckling är i gång som man icke skall störa. Det är en utveckling i gång, men icke på detta område, utan på ett område som gäller enskilda arbetsgivare och företagare, men det är ingen som helst utveckling i gång i fråga om de centrala områden, där de allmänfarliga konflikterna kunna förekomma. Det avtal för tryckerierna, som herr Cruse nämnde, har föregåtts av ett avtal på det kommunala området i början av 1920-talet, som jag arbetade under i flera år och som stadgade förlikning och skiljedom i alla lönefrågor under den tid som avtalet om denna förliknings- och skiljenämnd gällde. Men när det befanns att den fällde utslag som gick emot arbetarna, så upphävdes hela arrangemanget efter ett par år, på grund av att kommunalarbetarna motsatte sig ett förnyande av avtalet angående skiljedom. Således, där har man prövat detta arrangemang, och där har det befunnits av olika anledningar att arbetarna icke velat fortsätta därmed. Nu komma vi över, som herr Skoglund sade, till ett nytt område, som är mycket ömtåligt, nämligen sjukvården. Det är fråga om att göra det lagligt att träffa kollektivavtal för sjukvårdspersonal. Vad innebär detta? Jo, det innebär, att när kollektivavtalets giltighetstid utlöper vid en viss tidpunkt, så inträder vid denna tidpunkt automatiskt risk för en arbetskonflikt. Det kan man icke komma ifrån, och detta kan resultera i att det blir arbetsinrättelse. Kollektivavtal för dessa ömtåliga områden innebär sålunda en ny konfliktrisk, det kan man icke komma ifrån. Och då frågar man sig: är det icke lämpligt att man från det allmännas sida, för att undgå en sjukvårdskonflikt, nu försöker få en särskild utredning rörande den saken. Jag är icke i stånd att begripa, att detta icke är en synnerligen rimlig, förnuftig och modest uppfattning, som vi här företräda, och som vi icke kunna låta bli att föra fram inför riksdagen, därför att vi anse att det gäller så allvarliga ting.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag hade icke tänkt blanda mig i denna debatt, men har till slut icke kunnat underlåta att säga ett par ord. Jag vill först till högern säga, att det är direkt ägnat att vädja till känslorna, när man gör gällande, att sjukvårdspersonalen icke skall tillåtas strejka. I vilken ställning står riksdagen och stå de olika myndigheterna, när de behandla dessa frågor? Man har två saker att göra: antingen stiftar man lagar som kriminalisera varje försök att strejka eller att med sådana medel försvara arbetarnas levnadsstandard, eller också driver man en sådan ekonomisk politik, att de icke behöva tillgripa dylika åtgärder. Detta är ju alternativen överhuvud, när det gäller arbetsfredsproblemet, att antingen med våldsamma medel hålla arbetarna i schack eller också att tillmötesgå deras krav på att få ett i möjligaste mån rättfärdigt utbyte av de värden de skapa. Att högern väljer det förstnämnda är förklarligt från dess utgångspunkter. Men jag anser

Ang. åtgärder till förhindrande av allmänfarliga arbetsinställelser. (Forts.) framför allt, att icke arbetarrepresentanterna böra ställa sig på högerens rent ideella nivå, när man söker argumentera i denna fråga. Ty vad innebär det för — låt oss säga — personalen i en samhällsviktig arbetsgren, att man genomför strejklöshet och omöjliggör för dem att hava något hot i bakfickan för att försvara sina intressen? Det innebär bara, att de bli rättslösa. Man behöver icke alls rekommendera eller vara anhängare av att dylik personal tillgriper sådana åtgärder som strejker och dylikt för att kunna konstatera, att en fullständig rättslöshet för dem ställer dem i en ännu sämre ställning gentemot deras arbetsgivare än vad förhållandet nu är. Arbetsgivarna kunna i så fall sänka deras löner praktiskt taget hur mycket de vilja åtminstone så länge det går an att få arbetskraft, och denna personal skulle vara fullständigt rättslös.

Alltså, när jag vänder mig mot själva tanken på att man med lagar skall beröva arbetarna rätten att försvara sin levnadsstandard, så kan jag bland annat hänvisa till det enkla faktum, att det finnes en bättre väg. Den vägen står högern och de svenska arbetsgivarna öppen, om de vilja hava arbetsfred. Det finnes en bättre väg än lagstiftningens, nämligen att genomföra en lönepolitik, som tillfredsställer arbetarnas krav. Dessa krav hava aldrig visat sig orimliga. Tvärtom har den ekonomiska utvecklingen visat, att vad den svenska arbetarklassen än kan förebrå sig, så icke är det, att den varit alltför aggressiv, när det gäller att bevaka sina ekonomiska intressen.

Jag säger det framför allt till herr Cruse här. Jag tog häromdagen Statistisk årsbok för att se, hur det gått efter kriget med den svenska arbetarklassens och — jag kan använda uttrycket i vidare bemärkelse — den svenska underklassens lönestandard. Siffrorna voro mycket kuriösa. Jag jämförde dem med Sändlers bekanta bok »Samhället sådant det är» och hans uppgifter för löneinkomsterna 1913. Denna undersökning visade, att 1913 hade enligt Sandler i runt tal 52 procent av de svenska inkomsttagarna högst 1,200 kronors inkomst. 1930 hade enligt Statistisk årsbok 51 procent av inkomsttagarna högst 1,000 kronor i årsinkomst.

Jag gjorde samma stickprov beträffande den andel av folkinkomsten, som denna kategori erhåller. Den erhöll 1913 22.9 procent och den erhöll 1930 11.9 procent av de svenska folkinkomsterna.

Jag tittade också på, hur det gått efter den senaste krisen. De siffrorna äro alldeles särskilt belysande för den lönepolitik, som drives i vårt land. Det visar sig, att den svenska industriens produktionsvärde 1930 var 4.6 miljarder kronor. Dess produktionsvärde 1936 var 5.05 miljarder kronor — alltså en ökning, icke så hastig, men ändå en ökning. Under samma tid hade arbetarantalet ökat från 432,000 till 470,000. Men arbetslönernas samlade summa hade sjunkit — trots att det var 38,000 arbetare mera — från 2,538,000,000 till 2,462,000,000 kronor. Och märk: det är under en tid, när produktionsvolymen har vidgats på ett sätt, som saknar all tidigare motsvarighet, under en tid, när den samlade industriproduktionen ligger närmare 50 procent högre än 1930, som denna ekonomiska utveckling ägt rum!

Med andra ord — för att återgå till jämförelsesiffrorna från början — medan den svenska arbetaren 1913 producerade något mer än 4,000 kronor mer än han erhöll i lön, producerade han 1930 över 8,000 kronor mer per år än han erhöll i lön.

Man behöver icke alls se dogmatiskt på frågan, herr Cruse. Han menade, att när vi vände oss mot denna mondism, göra vi det från ganska abstrakta synpunkter om olämpligheten av att arbetare överhuvud acceptera ideologien om ett samarbete på detta område. Naturligtvis har även den synpunkten sitt värde. Herr Cruse glömmar säkert icke den gamla goda

Ang. åtgärder till förhindrande av allmänfarliga arbetsinställelser. (Forts.)
fabeln om ynglingen, som gick ut att erövra trollets guld men blev bergtagen och slutade som väktare av detta guld.

Jag menar, att bara de ekonomiska fakta, bara resultaten av den ekonomiska politik, som förts, bara det utbyte, som arbetarklassen i dag erhåller, jämfört med de värden den skapar, jämfört med förhållandena tidigare, visa alldeles tillräckligt, att den svenska arbetarklassen äger att använda — jag säger använda — strejken och de kampmedel, som man har till sitt förfogande för att tilltvinga sig något bättre utbyte av sitt arbete.

Därför kan det icke hjälpas, att man tycker, att det är litet underligt, när arbetarrepresentanter här i denna riksdag med de upprörande olikheter i fråga om inkomster och förmögenheter, som alljämt bestå, ställa sig på samma ideella grundval som arbetsgivarrepresentanterna, när det gäller att bedöma detta problem.

Man behöver icke alls göra strejkerna till något självändamål. Man behöver icke alls ställa sig på en — vad skall jag använda för uttryck? — dogmatisk ståndpunkt i dessa frågor för att vara motståndare till förhandlingar sådana de för närvarande bedrivs.

Herr Cruse har med all rätt påpekat de förhandlingar, som fördes 1928. Det var i en ackurat likadan situation. Vi hade högkonjunktur också då. Men när krisen kom, tappade arbetsköparna i landet hela sin samarbetsvilja. Då svängde de med lockoutklubban. Då pressades arbetarna tillbaka ännu mera. Och arbetarna hava icke lyckats under den nuvarande exempellösa högkonjunkturen att taga igen ens det, som förlorades under krisen. Det gör, att man utan att försöka sätta i fråga vederbörandes moraliska uppsåt eller kvalifikationer, när de bänka sig där, måste vara misstrogen mot denna metod. Jag tror, att de kunna giva arbetarna det dessa hava rätt att vänta i nuvarande situation.

Men, herr talman, just ifrån dessa utgångspunkter kunna vi icke heller ett ögonblick acceptera talet om att det skulle finnas skäl för Sveriges riksdag att stifta lagar, som försvårade för de arbetande i vårt land att tillkämpa sig en bättre levnadsstandard. Jag har, tror jag, klart uttryckt, att det finnes så mycket mindre anledning att göra det, som det finnes en väg, på vilken man kan nå det målet, man uppställer, nämligen arbetsfreden. Det finnes en sådan väg. Den är bättre än tvångsmedel. Därför yrkar jag avslag på motionen.

Herr Pettersson i Hällbacken: Herr talman! Jag vågar tro, att vi alla utan undantag här i Sveriges riksdag önska, att uppgörelser skola kunna träffas utan samhällsfarliga strejker och utan konflikter över huvud. Men när man går in på frågan, som herr Bagge gjorde, och försvarar framstöten i år med att det föreligger skäl därför likaväl i år som vid 1936 års riksdag, vidhåller jag för min del, att det är en väsentlig skillnad. Herr Bagge åberopar, att det då var en majoritet i utskottet, som föreslog skrivelse till Kungl. Maj:t om en lagstiftning i ämnet. Hur är det vid årets riksdag? När andra lagutskottet, som har haft tillfälle att pröva frågan mera en kanske den enskilde riksdagsmannen, nu, med undantag av högerens representanter, anser, att man icke kan gå med på högerens motion i ämnet, så visar väl dock det, herr Bagge, att man anser, att frågan icke är av den vikt vid årets riksdag, som den var vid 1936 års riksdag. Jag skulle tro — om jag nu icke har missuppfattat högern i Sverige — att även högerpartiet helst skulle önska, att man sluppe en lagstiftning på detta ömtåliga område.

Tiden arbetar oss i händerna, herr Bagge. Jag hoppas, att med den samför-

Ang. åtgärder till förhindrande av allmänfarliga arbetsinställelser. (Forts.)
ståndsvilja, som allt mer gör sig gällande hos de olika parterna här, arbetsgivare respektive arbetare, förhållandena skola bli sådana, att vi icke behöva träta om sådana här motioner en annan riksdag.

Herr Nilsson i Göteborg: Herr talman! Herr Bagge deklarerade i sitt senaste anförande vad som varit år efter år de inre bevekelsegrunderna för högers motion i det spörsmål det gäller: frågan om arbetsfreden inom det kommunala området. Motionen syftar alltså på en undantagslagstiftning för de anställda i kommunernas och statens verk. Herr Bagge har förklarat, att de spörsmål, som Saltsjöbadskonferensen behandlade, kunde icke behandlas av denna, utan här gällde det för statsmakterna att gripa in och söka bevara arbetsfreden inom de kommunala företagen.

Herr Bagge har dessliques flera gånger i sitt anförande påpekat och hänvisat till den erfarenhet han har haft som representant för svenska städernas förhandlingsorganisation i de löneförhandlingar, som pågått mellan svenska kommunalarbetarförbundet och svenska städernas förhandlingsorganisation. Men, herr Bagge, säger denna erfarenhet honom, att förhållandena mellan kommunalarbetarna och städerna äro av den oroliga beskaffenhet, att en särskild lagstiftning är nödvändig? Kan herr Bagge nämna, när vi hade den sista kommunala arbetskonflikten i detta land? Det är åtskilliga år sedan. I varje fall har, sedan herr Bagge lämnade städernas förhandlingsorganisation, förhållandet mellan kommunernas anställda och städerna icke försämrats utan, jag vågar säga det, tvärtom förbättrats.

Jag har också rätt att tala i egenskap av f. d. funktionär inom detta förbund, vari jag har arbetat under något år. Jag får säga, att vi löst ifrågavarande spörsmål på ett för båda parter gynnsamt sätt. Jag har en mycket god uppfattning om ansvarskänslan hos städernas förhandlingsdelegerade, icke minst bland herr Bagges partivänner. Även mellan dem och oss kunde det göras upp mycket gynnsamma löne- och kollektivavtal. Jag förstår därför icke, vad som ger högern anledning till att år efter år framlägga denna motion. Om icke för annat, så kanske det i år kunnat vara för nöjet att få citera den nuvarande justitieministern.

Under fjolåret eller till den 1 januari i år uppsade kommunalarbetarförbundet sina avtal till ett antal av 71 i 61 städer här i landet. Dessa avtalsuppsägningar berörde omkring 14,000 arbetare. Till dags dato hava vi, där förhandlingar hittills pågått, löst våra spörsmål utan någon som helst strid. Det har varit städer, där man har måst tillkalla förlikningsmannen, men jag tror, att det bara har varit i ett par, tre fall, som detta har skett. I andra fall — både i de städer, där det sitter en socialdemokratisk majoritet, och i de städer, där herr Bagges partivänner hava majoritet — hava vi löst vederbörande mellanhanden på ett fredligt sätt.

Det är därför jag frågar: Vad finnes det då för anledning till att — som herr Cruse här med all rätt har påpekat — komma och irritera stämningen i arbetarleden med en sådan motion som denna?

Jag är dessutom anställd i ett kommunalt verk och kan med större erfarenhet än herr Bagge vittna om den anda, som rör sig inom de kommunala verkens arbetare och övriga personal. Jag vill påstå, att den är icke av en sådan krigisk karaktär, att herr Bagge har anledning att komma med några motioner för att gardera samhället mot att vederbörande arbetare skulle av några som helst skäl söka att oroa arbetsfreden.

Ja, herr talman, jag har ingenting annat att tillägga än att jag bara vill säga ifrån, att herr Bagge sannerligen ickeagnar det samförstånd, som han och

Ang. åtgärder till förhindrande av allmänfarliga arbetsinställelser. (Forts.)
högern tala om, med att komma med dylika projekter, vilka tvärtom åsamka oro och oreda i arbetarleden.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Cruse: Herr talman! Herr Bagge missförstod mitt andra anförande. Han uppfattade det nämligen så, att jag skulle gjort gällande, att Saltsjöbads-konferensen sökte utreda behovet av lagstiftning på detta område. Jag sade, att den skulle utreda möjligheterna att undkomma lagstiftning på detta område, därför att båda parter äro av den uppfattningen, att en lagstiftning här mot en allmänt utbredd mening bland arbetarna skulle mera skada än gagna fredssträvandena. Ty vi hava ju erfarenheter på detta område eller motsvarande områden. Jag tänker närmast på förbudsfrågan. Beträffande denna hava vi den erfarenheten från andra länder, att om man lagstiftar mot en ganska stark och utbredd folkmening, har man misslyckats i att genomföra allmän folknykterhet. Och det kommer att gå på samma sätt på detta område, att om man går lagstiftningsvägen mot en allmän uppfattning på arbetarhall, så när man icke arbetsfred utan man når helt andra resultat. Man når en syndikalistisk anda bland arbetarleden. Jag tror icke, att högern har något intresse att hjälpa syndikalisterna i deras strävanden att göra anarki på arbetsmarknaden. Jag har därför den uppfattningen, att den väg som de ansvariga parterna här ha valt leder säkrare till målet.

Gent emot herr Hagberg i Luleå vill jag säga, att det är ostridigt, att real-lönen för arbetarna höjts sedan 1914. Jag skall gärna erkänna, att då det gäller skogs-, flottnings- och lantarbetare har lönestegringen inte hållit samma takt som inom industrien och hantverket. Men det är ju förklarligt, dessa grupper ha jämförelsevis svaga fackorganisationer. Inom industri och hantverk kunna vi emellertid inregistrera en ganska god förbättring av arbetarnas real-löner sedan 1914, det kan inte herr Hagberg bestrida.

Då herr Hagberg klandrar mig för att ha den principiella uppfattningen, att konflikter på detta område gagna ingendera parten, vill jag genmäla, att jag ju är representant för Sveriges äldsta fackförbund och alltså kan tala med erfarenhet. Vad vi vunnit i förmåner till våra medlemmar, det ha vi vunnit vid förhandlingsbordet och icke genom konflikter. Jag är övertygad om att en hel del andra fackförbund gjort samma erfarenheter, att man vinner mera vid förhandlingsbordet än genom strejker och lockouter. Då denna erfarenhet så småningom spritt sig till allt vidare kretsar, skall det också gå lättare att uppnå fredliga överenskommelser på detta område.

Herr Hagberg i Luleå: Jag har aldrig förnekat att den svenska arbetarklassens levnadsstandard har höjts, men därom stod inte diskussionen. Jag har med stöd av officiella siffror påvisat, att när arbetarna ha fått sin kaka litet större, har arbetsgivarnas utbyte blivit långt större. Jag har påvisat att när arbetaren 1913 producerade för 4,000 kr. mera per år än han själv förtjänade, så producerade han 1930 för över 8,000 kr. mera än han förtjänade.

Det är alltså fråga om den relativa försämringen av den svenska arbetarklassens levnadsstandard. Det skulle ju för övrigt vara skandal, om under en tid när folkinkomsten stigit från 2 miljarder kronor, som den var 1913, till 8 1/2 miljarder kronor, som den var 1936, arbetarklassen icke skulle i någon mån ha förbättrat sin levnadsstandard. Jag hävdar emellertid fortfarande, att arbetarna icke ha fått det utbyte, som motsvaras av den ökade produktiviteten och den ökade avkastningen av det arbete de utföra, vilket även framgår av den offentliga statistiken.

När det här talas om den nyttiga konferensen, är det ju anledning bemärka.

Ang. åtgärder till förhindrande av allmänfarliga arbetsinställelser. (Forts.) att löneutvecklingen just under åren efter den senaste krisen varit särskilt trist ur arbetarnas synpunkt betraktad. Vad typografförbundet beträffar kan inte herr Cruse övertyga ens sig själv om att förhållandena äro jämförliga med dem, som gälla de flesta andra fackförbund. För en betydande del av typograferna gäller sålunda, att de s. k. arbetsgivare, de skola förhandla med, äro arbetartidningar, vilka självfallet inte kunna intaga samma ställning som arbetsgivare med borgerlig åsikt. Och genom att arbetartidningarna gå före och underlätta det hela för typografförbundet, går det också lättare att få igenom gynnsammare löneförhållanden för arbetare vid övriga tryckerier.

Slutligen är utvecklingen numera sådan, att staten övertar allt mera av ansvaret för den svenska sjukvården. Om staten nu skall stifta lagar, som göra det omöjligt för exempelvis sjukvårdspersonalen att använda sig av några som helst kampmedel, när det gäller att försvara sina ekonomiska intressen, och staten — eller riksdagen — samtidigt skall fastställa lönerna för denna arbetarkategori, inser man genast att läget radikalt förskjutits. Man befinner sig inte ens i den situationen, att man rent formellt kan säga, att staten eller riksdagen står mellan parterna utan faktiskt i allt högre grad själv blivit part. Utvecklingen tyder på att stat och riksdag komma att bli än mera part i fråga om en hel rad av anställda, mot vilka man nu vill stifta lagar.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Bagge begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 6. röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter därefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 9.

Härpå föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 10.

Ang. ifrågasatt ändring i 11 § lagen om folkpensionering. Till avgörande förelåg härefter andra lagutskottets utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion om ändring i 11 § lagen den 28 juni 1935 om folkpensionering.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 78, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herrar *Akerström* och *Bäck-*

Ang. ifrågasatt ändring i 11 § lagen om folkpensionering. (Forts.)
ström hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning och förslag i vad mån viss del av folkpension finge undantagas åt pensionstagare, som vårdades å ålderdomshem eller sjukhus av olika slag, för bestridande av personliga utgifter.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Åkerström: Herr talman! Mina damer och herrar! När andra lagutskottet 1936 på grund av en motion sysslade med detta spörsmål, hade utskottet att ta ställning till ett yrkande, som i ett par avseenden skiljer sig från det som vi, herr Bäckström och jag, undertecknat och framställt vid årets riksdag. Yrkandet från motionärerna 1936 avåg först och främst, att man helt enkelt skulle ändra 11 § i pensionslagen och vidare att denna ändring skulle gälla uteslutande sådana pensionstagare, som vårdas på ålderdomshem.

Vi ha i år ansett att en ändring härvidlag bör få större omfattning och icke enbart gälla pensionstagare, som vårdas på kommunala ålderdomshem och vårdhem utan även sådana, som vårdas på sjukvårdsinrättningar av olika slag. Vi ha heller icke liksom 1936 års motionärer yrkat på ett direkt beslut om ändring, utan vi ha ansett lämpligt med en undersökning om och på vad sätt man skall kunna komma fram till det resultat, varom vi resonerat i motionen. Vi ha däri sagt, att i detta sammanhang torde även den frågan övervägas, »huruvida större del bör undantagas i de fall, då det kan vid vistelse å sjukvårdsanstalt överlåtas åt pensionstagare att själv svara för hela sin personliga utrustning».

Det är ett känt förhållande, att när en person, som är intagen på exempelvis en tuberkulosanstalt, åtnjuter folkpension, är han hänvisad till en översköterska eller någon annan på sjukvårdsanstalten för att få ett intyg, huruvida han har kläder, som äro så pass hyggliga, att han kan visa sig för andra människor ute i samhället. Det kan inträffa och har inträffat, att en sådan patient behandlats på ett sätt, som måste sägas vara oriktigt. Att det skall vara ställt på detta sätt beträffande denna kategori måste väl vara ett förhållande som bör ändras. Om han får ett bemötande på sätt som skett i vissa fall, får man ju räkna med att detta ingalunda kan bidra till vederbörandes tillfrisknande.

Emellertid har ju utskottet i år fört ett särdeles välvilligt resonemang i denna fråga och sagt att »spörsmålet otvivelaktigt är förtjänt av statsmakternas uppmärksamhet». Utskottet slutar emellertid med att säga, att i anledning av att — efter bemyndigande av Kungl. Maj:t den 17 december 1937 — en kommitté tillsatts för översyn av socialvården, torde denna fråga komma att tilldraga sig denna kommittés uppmärksamhet. Vad har man där sagt annat än att man förmodar, att det är möjligt, att frågan kommer att uppmärksammas? Man kan icke från utskottet säga, att man räknar med som säkert, att den kommer att uppmärksammas av denna kommitté.

Under sådana förhållanden och med hänsyn till vad utskottet i övrigt yttrat angående denna sak är det särdeles frestande att, trots att ett enhälligt utskott ställt sig avvisande till förslaget om åtgärder, ändock yrka bifall till motionen, och därför, herr talman, tar jag mig friheten yrka bifall till densamma.

Herr Bäckström: Herr talman! På våra pastorsexpeditioner föra vi en hel del kyrkböcker. Bland dem finnes en död- och begravningsbok, i vilken införas alla församlingsmedlemmar som avlida. I denna död- och begravningsbok anges även dödsorsaken. Man skulle kunna tänka sig, att det upp-

Ang. ifrågasatt ändring i 11 § lagen om folkpensionering. (Forts.)
rättades en död- och begravningsbok för de motioner, som avlivas vid riksdagarna. I de vanliga död- och begravningsböckerna står det olika dödsorsaker, till exempel medfödd svaghet, ålderdomsskröplighet eller någon sjukdom. Om vi upprättade en död- och begravningsbok för motionerna här vid riksdagen, skulle det helt säkert visa sig, att många skulle avlida på grund av medfödd svaghet, men jag tror också det skulle finnas andra orsaker. Och en särskilt vanlig dödsorsak skulle visa sig vara: »nu pågående utredning.»

Vid förra riksdagen var det särskilt två utredningar, som åstadkommo många dödsfall bland motionerna. Det var befolkningskommissionen och kommunalskatteberedningen. Jag är visserligen ganska litet hemmastad i riksdagsarbetet, men av det lilla, jag upplevde här i fjol, fick jag en föreställning om att det kan gå till ungefär på följande sätt.

En motionär har avgivit en motion i någon fråga, som har ett sammanhang med t. ex. befolkningsfrågan; sammanhanget kan i allmänhet endast skönjas av de fjärrskådare, som sitta i utskott. Låt oss antaga, att motionen kommer från ett mindre inflytelserikt eller kanske rent av misshagligt håll, den är obekväm och man önskar till varje pris avliva den. Då säger utskottsordföranden till sekreteraren: Kan du inte ringa på till Wohlin, som är ordförande i befolkningskommissionen, och höra om de inte ha denna fråga under övervägande. Sekreteraren störtar till telefonen och säger: Är det generaldirektör Wohlin? Jaha, svarar han, vem är det jag talar med? — Jo, det är sekreteraren i riksdagens andra avrättningsutskott. Jag skulle gärna vilja veta om befolkningskommissionen har den och den frågan under övervägande. — Mja, säger Wohlin, den saken kan jag inte säga att vi just ha tänkt på. Men sekreteraren, som är envis, fortsätter: Men det kanske inte är uteslutet att kommissionen framdeles kommer att tänka på den? — Det kan man ju alltid säga, att det inte är uteslutet, att vi framdeles komma att tänka på den, svarar Wohlin.

Så störtar sekreteraren glad i hågen till ordföranden och man skriver i ett följande utskottsutlåtande: Starka skäl tala för den framförda motionen, men då till vår kännedom har kommit, att befolkningskommissionen har sin uppmärksamhet riktad på denna fråga och förslag snart torde komma att framläggas, synas oss tillräckliga skäl för närvarande icke tala för ett bifall, varför vi föreslå, att motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. — Jag antar i varje fall att det brukar gå till ungefär på det sättet.

Till alla de utredningar, som funnits förut, ha vi nu fått en, som man skulle kunna kalla för en utredningsjätte, nämligen utredningen för den sociala översynen. Den består av nio herrar — det är egentligen åtta herrar och en dam, fru Nordgren, men för korthetens skull kommer jag i fortsättningen av mitt anförande att kalla dem för herrar alla nio. Nio herrar ha således fått i uppdrag att företa en social översyn. Det är nio herrar med ett lysande vetenskapligt och politiskt förflutet. De skola nu bildligt talat stiga upp i ett ut-siktstorn och göra en överblick över det sociala arbetet för att se om på någon punkt det sociala pusselspelet skär sig eller buktar sig. Och så står denna kommission såsom en jätte vid ingångsporten till hela det socialpolitiska riket — dit ingen enskild motionär mera slipper in. De flesta motioner komma, enligt vad en framstående medlem av ett av lagutskotten upplyst, att under de tio nästkommande åren avslås med hänvisning till denna utredning. Icke ett enda enskilt socialpolitiskt uppslag får komma på kamrarnas bord, såvida det inte först filtrerats genom hjärnbarken på dessa nio herrar.

Detta öde har nu även drabbat den av herr Akerström och mig framförda motionen. Den avser i alla fall en så behjärtansvärd sak som att viss del av folkpensionen skulle undantagas åt pensionstagare som vistas på ålderdomshem eller för stadigvarande vård på sjukhus eller sjukhem. Till en början

Ang. ifrågasatt ändring i 11 § lagen om folkpensionering. (Forts.)

tänkte jag ju, att här är ingenting annat att göra än att resignera, men då kom av en händelse en passus i andra lagutskottets utlåtande nr 8 inför mina ögon, och där läser jag till min häpnad följande ord: »Enligt utskottets mening tala beaktansvärda skäl för att denna fråga bringas till en lösning redan innan resultatet av utredningen angående socialvården i dess helhet föreligger...»

Här kan alltså utredningsjätten för en stund skjutas åt sidan och utredningarnas nådiga tågordning få upphöra. De nio herrarna behöva inte skickas upp i utsiktstornet. Man undrar: vad är anledningen till detta? Det måste naturligtvis vara en fråga av oerhörd vikt, en fråga som kräver ett brådskande avgörande. Man blir smått häpen när man finner, att frågan gäller »fördelning mellan landsting och fattigvårdssamhälle av den till vissa fattiga sjuksjuka utgående folkpensionen». När det gäller att fördela de fattigas pension mellan två institutioner, då är frågan av så brådskande art, att den måste avgöras omedelbart, men när det gäller att tillerkänna de fattiga själva en liten blygsam del av deras pension, då skall frågan uppskjutas i det ovissa. Det är också med anledning av det förvånansvärda behandlingssättet av hithörande spörsmål i andra lagutskottets utlåtanden nr 7 och 8 jag dristat mig taga till orda.

Den fråga det här gäller berör ett stort antal människor i vårt land. Enligt senast tillgängliga statistiska uppgifter vårdas på ålderdomshem 36,000 män och kvinnor. 3,900 vårdas på hem för kroniskt sjuka, och 15,000 vistas för stadigvarande vård på sjukhus. Det gäller alltså mellan 50,000 och 60,000 människor, av vilka de flesta ha pension. Jag ber att få påpeka, att det här rör sig om sådana människor, över vilkas livsväg aftonsolens strålar redan falla sneda. Skola dessa sjuka och gamla människor, som kanske snart stå inför döden, vänta på en tioårig utredning av en utredningsjätte, få de aldrig någon nytta därav. Jag påminner om de s. k. organisationsakkuniga, som ju liksom voro föregångare till den här nya utredningen. De tillsattes 1929 i april och voro färdiga med sin utredning i december 1934. De höllo alltså på i fem år och åtta månader, och enda frukten av denna utredning blev det s. k. socialregistret. Det kan ju vara präktigt för kommunerna och roligt för all del för de fattiga att ha sina egna kort på kommunalkontoret eller fattigvårdsbyrån, men mycket bättre och trevligare för dem vore att ha en del av sin pension än ett kort på en socialbyrå.

Den som lever i beröring med det fattiga folket vet, att det finns ingen bok som åldringarna älska så högt som pensionsboken. Jag vågar göra det dristiga uttalandet att åtminstone för de fattiga i Norrland är pensionsboken kärare än t. o. m. motboken för en medelålders herre i Stockholm. Jag har sett dem varje dag, då pensionen utbetalas, komma till poststationen liksom med bevingade steg och lyfta sina små pensionsbelopp. Deras ansikten äro förklarade — de ha en egen penningssumma att råda och bestämma över. Men nu är lagstiftningen sådan, att så snart en människa på grund av orkeslöshet nödgas ta sin tillflykt till ett ålderdomshem, berövas hon hela sin pension. Jag ber att få påpeka, att enligt 36 § i lagen om folkpensionering får folkpensionen i allmänhet icke överlätas och tagas i mät för gäld. Det är bara i det fall, då pensionstagarna äro intagna på ålderdomshem eller sjukhus, som de måste avstå från sin pension. Vi ha alla uppmärksammat den tendens, som finns i Sverige, att ålderdomshemmen alltmer avfolkas, och det är inte att undra på, när åldringarna behandlas på detta sätt. De ha inte ett enda öre till sitt förfogande. Det är ju sant, att vävilliga fattigvårdsstyrelser kunna ställa några kronor till de fattigas förfogande, men vi fordra i vår motion icke endast en godtyckligt utportionerad barmhärtighet för de fattiga, utan vi fordra en

Ang. ifrågasatt ändring i 11 § lagen om folkpensionering. (Forts.)
lagfäst rättighet för dem att utfå en del av sin pension, och detta anser jag står i samklang med de tankar, som varit vägledande för svensk socialpolitik de senaste årtiondena.

En annan sak som jag i detta sammanhang skall be att få upptaga är frågan om rösträtt för dem, som äro intagna på ålderdomshem. Enligt bestämmelsen, att den som är varaktigt omhändertagen för fattigvård, är berövad sin rösträtt, äro i allmänhet alla, som äro intagna på ålderdomshem, berövade sin rösträtt. Nu ökas ju pensionsbeloppen år efter år. Jag har i en utredning läst, att det på landsbygden i medeltal kostar 540 kr. att försörja en gammal man eller kvinna på ålderdomshem. Pensionerna börja nu snart närma sig denna summa, man kan säga att de i medeltal uppgå till 350 kr. på landsbygden. Det är alltså endast med 190 kr. som kommunen bidrager till deras försörjning, och ändå äro de kategoriskt berövade sin rösträtt. Jag tycker, att den frågan också bör tagas upp till övervägande, i vad mån det är rättvist att beröva de gamla på ålderdomshemmen inte bara deras pensionsbok utan också deras rösträtt.

Jag vill påminna om hur det var i det gamla Sparta. Vi minnas från vår skoltid, att Sparta under århundraden för den filosofiska samhällsåskådningen stod som mönsterstat. Där lämnades det avgörande inflytandet åt de gamles råd — eller »gerusian», som det hette — vilket bestod av 28 män som voro 60 år fyllda och som valdes för sin återstående livstid. Så gjorde man i mönsterstaten Sparta. Där styrdes riket av män över 60 år — här i Sverige berövar man dem både pension och rösträtt.

Vi ha i alla fall i fråga om denna motion seglat i motvind, min vän Åkerström och jag, ehuru vi trott oss förfakta ett rättvist krav. Man har hänvisat till att den stora utredningsjätten angående socialvården bland annat även skall behandla frågan om återbetalningsskyldigheten. Jag kan för min del inte finna att denna fråga har ringaste samband med frågan om återbetalningsskyldighet. Som jag nyss nämnde får pensionen icke tagas i mät för gäld. alltså kan aldrig någon återbetalningsskyldighet komma i fråga för dem, som lämna ett ålderdomshem. Vi ha inte alls tänkt oss någon ändring av § 62 i fattigvårdslagen utan ha bara tänkt oss, att § 11 i pensionslagen skulle få en humanare formulering.

Jag skall inte längre trötta kammaren, jag har kanske talat länge nog. Men det är så, att när man talar för gamla vänner vill man gärna säga det, som ligger en om hjärtat. Jag hade drömt mig, att ålderdomshemmen skulle bli hem för fria åldringar, som hade både rösträtt och en liten penningssumma till sitt förfogande. Det har inte blivit så, åtminstone finnas inga bestämmelser därom i svensk lag. Jag har emellertid den uppfattningen om andra kammaren med dess nuvarande sammansättning, att den som här för de allra fattigastes talan, han skall icke helt tala förgäves, och därför, herr talman, vågar jag yrka bifall till den av oss framförda motionen.

Herr Olsson i Stockholm: Jag skulle nästan kunna nöja mig med att helt instämma i vad den föregående talaren här anför. Men då jag under de senaste veckorna för Stockholms vidkommande kommit i mycket nära kontakt med gamla, som ha folkpension och samtidigt måste åtnjuta fattigvårdsunderstöd, skall jag be att få tillägga några ord.

På ålderdomshemmen utgå för Stockholms vidkommande till dem, som äro där intagna, en kommunal tilläggspension, vilken de erhålla som hjälp till kläder och skodon och i övrigt till vad de behöva vid sidan om det, som erhålles på ålderdomshemmet. Nu gäller ju frågan också, hur det skall gå, då man omprövar hjälpbehovet efter de nya bestämmelserna beträffande folk-

Ang. ifrågasatt ändring i 11 § lagen om folkpensionering. (Forts.)

pensionen för dem, som äro intagna på ålderdomshem, om dessa skola få pensionen enligt de nya dyrortsbestämmelserna eller om ålderdomshemmen i fortsättningen skola taga hela pensionen och endast utbetala det kommunala pensionstillskottet. Den saken är ännu icke avgjord för Stockholms stads vidkommande. Däremot har man i mycket stor utsträckning omprövat de fall, där folkpension och fattigvård ha utgått till sådana, som icke ha varit intagna på ålderdomshem. Då folkpensionen för Stockholms vidkommande enligt grupp III i dyrortshänseende skulle utgå med 450 kr. per pensionstagare och år, har detta medfört, att fattigvårdsmyndigheterna vidtagit en omprövning av de tidigare utgående fattigvårdsunderstöden.

Jag har under de senaste veckorna samlat flera hundra exempel på att fattigvårdsmyndigheterna tagit nästan hela det tillskott till pensionen, som skulle utgå fr. o. m. den 1 januari i år. Och icke nog med detta, jag har också träffat på en del fall, då fattigvårdsmyndigheterna inte bara tagit hela pensionstillskottet, utan också ett stycke därutöver. I regel har man förfarit på så sätt, att man vid omprövningen gått efter den fastställda behovsprövningen för föregående år. Man har då ansett, att en standardförbättring för de gamla har inträtt, om de ha erhållit 10 öre mera i månaden, eller 1 krona och 20 öre per år, då i verkligheten pensionen enligt dyrortsgraderingen skulle uppgå till 200 kr. per år. Man har således tagit så gott som alltsammans.

Då riksdagen 1937 behandlade denna fråga förklarades genom andra lagutskottet bl. a. följande:

»Vid bedömandet av denna fråga bör det enligt utskottets mening hållas i minnet, att huvudsyftet med folkpensioneringens reformering är att tillskapa en sådan ordning att pensionstagarna i så stor utsträckning som möjligt — helt torde på grund av flera omständigheter icke låta sig göra — befrias från tvånget att för sin försörjning anlita fattigvården.» Och man tillägger: »I den mån de nya pensionsbeloppen kunna anses tillfredsställande ur försörjningssynpunkt, vilket i regel torde vara fallet då frågan icke gäller ensamstående pensionstagare och behov av särskild vård icke föreligger, torde därför tidigare eventuellt åtnjuten fattigvård böra upphöra. Har däremot nämnda standard av ena eller andra anledningen hittills varit för låg — och så torde tyvärr alltjämt vara fallet i ej ringa utsträckning — är det angeläget att den möjlighet till avhjälpande av dylika missförhållanden, som uppenbarligen öppnas genom folkpensionernas höjning, till fullo utnyttjas.»

Med detta har väl andra lagutskottet velat säga, att de myndigheter, som genom de nya pensionsbestämmelsernas införande ha att ompröva utgående fattigvårdsbidrag, skola fara åtminstone någorlunda hyfsat fram och icke tillgripa alltför stränga metoder. Då pensionen 1936 ökades, genomfördes ju även en individuell behovsprövning för alla dem, som samtidigt också åtnjöto fattigvård. Redan då togo fattigvårdsmyndigheterna bort en god del av det understöd, pensionstagaren vid sidan om pensionen erhöi, och i år synes man som sagt nästan över hela landet, där fattigvård vid sidan om pensionen har måst utgå, ha tagit nästan rubb och stubb av den förbättrade folkpensioneringen genom dyrortsgraderingens genomförande.

Jag har fått den bestämda uppfattningen under mitt arbete bland de gamla, att ju äldre de bli ju mera behöva de. Äro de friska vid 67 års ålder, är det möjligt, att de äro åtminstone i någon mån väl utrustade med kläder, skodon och dylikt, då pensionen erhålles. De kunna också vara så pass friska, att de icke behöva anlita läkare eller köpa dyrbara mediciner, men allt efter som åren gå, blir det svårare för dem att kunna klara sig på utgående pension och fattigvårdsbidrag. Gå de då till respektive fattigvårdsmyndigheter och klaga sin nöd, händer det mycket ofta, att man hänvisar till en behovs-

Ang. ifrågasatt ändring i 11 § lagen om folkpensionering. (Forts.)
 prövning, som skett några år tidigare, då behoven kanske voro något mindre och då de inte behöfde köpa dyr medicin eller gå till en läkare och betala dyra arvoden. Ni ha ju klarat er tidigare på vad som utgått, svara fattigvårdsmyndigheterna, varför skall ni inte göra det också i fortsättningen? Man räknar tydligen inte med att behovet i verkligheten stiger och att detta också måste ge anledning till ett sådant förfaringssätt från myndigheternas sida, att det utgående fattigvårdsbidraget i allra största utsträckning måste få behållas av pensionstagarna själva, även om själva pensionen något litet har ökat.

Här i Stockholm skall ju 450 kr. per år utgå. Är det en ensamstående pensionstagare, har han inte ens möjlighet att genom pensionen betala hyran. Är det två, man och hustru, räcker väl kanske pensionen till hyran. Men om det sedan är på det sättet, att fattigvårdsmyndigheterna ständigt göra avdrag på utgående bidrag, då blir livet för dessa gamla synnerligen tröstlöst, oroligt och irriterat. Härmed komma vi också in på ett kapitel om vårdanstalterna och den fråga, som närmast beröres av motionärerna.

Om en pensionär blir obotligt sjuk, så äro sjukhusen kanske ovilliga att taga emot den sjuke — jag kanske inte borde använda uttrycket ovillig, men de ha trängt om platser, och mycket ofta hänvisas sålunda sådana sjuka till vårdhemmen, till de stora salarna därstädes. Med denna hänvisning till vårdhemmen ryckas de bort ur sin miljö och från det hem, de älskat och upprätt hållit kanske under hela sitt liv. De komma in i en annan miljö, och den lilla del av pensionen, som de tidigare fått behålla, ta då myndigheterna helt hand om, varigenom de sjuka inte ha någon möjlighet att företa sig något efter sitt eget sinne. Följden blir, att de mycket snart nedbrytas, och livet flyr ganska fort, sedan de kommit in på dessa vård- och ålderdomshem.

Det är icke värdigt ett samhälle, som talar om en god socialpolitik, att behandla de gamla på sätt, som nu sker och som skett framför allt efter den 1 januari i år, då man omprövade fattigvårdsbidragen i samband med de ändrade pensionsbestämmelserna. Jag har liksom herr Baeckström en livlig känsla utav att riksdagen icke i vad det gäller denna sak bör vänta på den igångsatta översynen och utredningen om de sociala hjälpformerna här i landet, utan att riksdagen måste vidtaga sådana åtgärder snabbast möjligt, att man icke hädanefter i de frågor, som här påtalats — både med hänsyn till dem som äro intagna på vårdhem och ålderdomshem och dem som ännu i dag bo i sina hem och åtnjuta pension och fattigvård — får fara så hårdhänt fram med vederbörande som skett under den senaste tiden. Det bör vara riksdagen angeläget att ordna upp den frågan snarast möjligt, och jag ber därför att få yrka bifall till den av herrar Åkerström och Baeckström i detta ärende väckta motionen.

Herr Sandström: Herr talman! När jag hörde den ärade motionären herr Baeckström tala om motionen, gjorde jag två reflexioner. Först konstaterade jag att den ärade prästmannen från Västerbotten här i kammaren visade sig vara en av våra mest framstående gycklare — jag håller honom inte mindre ärad för det — men den andra reflexionen var ändå att han i förevarande fall enligt min mening använde mer våld eller mer gyckel än nöden krävde.

Sällan har nämligen någon motion blivit så välvilligt behandlad i ett utskott som just herrar Åkerströms och Baeckströms. De ha i motionen begärt utredning i ett visst syfte, och andra lagutskottet har uttalat sig för att en sådan utredning borde komma till stånd. Men utskottet har därför icke ansett sig kunna gå förbi den utredningskommitté, som redan är tillsatt av Kungl. Maj:t. Det förhåller sig på det sättet, herr Baeckström, och detta är inte ett så enkelt spörsmål. Det är ganska invecklat, och om man läser de yttranden som äro

Ang. ifrågasatt ändring i 11 § lagen om folkpensionering. (Forts.)
relaterade i utskottets utlåtande, finner man nog, att frågan behöver allvarligt övervägas.

Nu förhåller det sig emellertid så, att vi icke behöva vara rädda för — det tycktes den ärade motionären vara — att frågan på detta sätt skall bliva begrävd för en oviss framtid i den här stora utredningspråmen. Förhållandet är nämligen det, att denna utredningskommitté i direktiven blivit ålagd att arbeta i etapper. Det är således meningen att kommittén undan för undan skall komma med utredningsresultat i de ärenden, som den behandlat. Det kan mycket väl hända att vi redan nästa år ha ett specialbetänkande därför i denna fråga.

Vi alla i utskottet ha precis samma varma känslor för de fattiga som den ärade motionären, och därför hava vi också uttalat vår starka sympati för motionärernas tanke. Vi ha — och det tror jag också herr Baeckström relaterade — framhållit, att »enligt utskottets uppfattning tala starka skäl för att pensionstagare, vilka äro intagna å fattigvårdssamhälle tillhörig anstalt, i allmänhet få behålla en del av sin pension». Jag tycker att de ärade motionärerna skulle vara nöjda med att ha fått ett sådant votum från utskottet, helst som utskottet därvidlag är enhälligt.

Jag vill, herr talman, icke uttänja debatten, vilket jag finner onödigt, utan ber med dessa få ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Åkerström: Herr talman, mina damer och herrar! Det synes mig som om man, trots att en representant för andra lagutskottet yttrat sig till försvar för utskottets yrkande, ändå icke fått styrkt, att utskottet självt är övertygat om, att den åberopade kommittén med all säkerhet kommer att befatta sig med denna fråga och att den frågan kommer med bland de »etapputkast» eller de särförslag, som denna kommitté kommer att avlämna. Följaktligen kan man ju säga, att vi ha anledning vidhålla den uppfattningen, att denna fråga bör särskilt utredas.

Vi motionärer anse icke, att det är nödvändigt att tillsätta en särskild utredningskommitté för denna sak. Vi föreställa oss, att man inom socialdepartementet skulle kunna reda upp detta spörsmål på så kort tid, att man rent av skulle kunna förvänta ett förslag redan till nästa års riksdag. Det är ungefärligen den uppfattningen vi ha, och vi tro icke, att en sådan detalj skall förgripa sig på de utredningsdirektiv, som den åberopade kommittén har fått.

Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Herr Olovson: Jag uppkallades närmast av herr Åkerströms yttrande. Han förklarade, att han, sedan han hört en representant för andra lagutskottet yttra sig i saken, icke kände sig övertygad om att utskottet för sin del kunde garantera när den sociala utredningen kunde vara färdig med denna fråga. Jag måste säga till herr Åkerström, att det är väl mycket begärt att ett utskott skall ställa garanti beträffande vid vilken tidpunkt en ifrågasatt utredning kan vara färdig. När herr Åkerström fått vara med i kammaren en tid, kommer han nog underfund med, att man icke brukar och icke heller kan ställa sådana krav.

Jag skall komma med en motfråga till herrarna motionärer: kunna ni garantera att en utredning i annan ordning kommer att bli färdig tidigare? Naturligtvis kunna ni icke garantera det. I sak vill jag säga, att är det så, att man inför kammaren eller främst inför läktaren vill demagogisera och framställa sig själv som de fattigas specielle vän och gynnare, då bör man välja ett lämpligare ämne än detta. Det här är enligt min mening så allvarligt, att det icke lämpar sig vare sig för demagogi eller gyckel. Framför allt bör man se till,

Ang. ifrågasatt ändring i 11 § lagen om folkpensionering. (Forts.)
att man icke, som herr Bæckström, på detta sätt vänder sig mot ett utskott, som för två år sedan på den här punkten underströk och hävdade de fattigas rätt kraftigare än vad någonsin motionärerna ha förmått göra. Jag vill erinra om vad utskottet skrev i anledning av motionen år 1936. Man kan icke gärna tänka sig ett starkare hävdande än som däri kom till uttryck av de på anstalterna intagnas rätt till ett litet kontant belopp att röra sig med. Vad utskottet då skrev blev också riksdagens enhälliga beslut. Det behövdes sålunda icke ett understrykande på nytt, men lika fullt har utskottet i anledning av motionen gjort detta.

Det förhåller sig så, att den, som är intagen på en anstalt, icke förfogar fritt över sin pension. Hela beloppet tillfaller fattigvården. När fattigvården lämnar ut ett kontant belopp till den intagne, har detta kontanta belopp förvandlats till fattigvårdsunderstöd, och då blir frågan om återbetalning av detta kontantunderstöd aktuell i samma ögonblick. Det är därför utskottet erinrar om att denna fråga om kontantbelopp till de på anstalten intagna sammanhänger med frågan om återbetalningsskyldigheten. Det är denna återbetalningsskyldighet, som skall redas upp, för att man skall kunna säga, att det kontanta belopp, som sålunda utgår icke kan återkrävas utan är den gamla egendom. När det, såvitt jag funnit, icke här i kammaren råder några som helst delade meningar beträffande det riktiga och mänskliga i att de gamla skola få detta kontantbelopp, tycker jag, att det vore riktigare av motionärerna att utnyttja denna rörande enighet och hålla lågan levande, än att på detta sätt söka framställa utskottet som motståndare till denna behjärtansvärda reform, vilket utskottet icke är. Hade det varit fråga om ett motstånd mot reformen, hade åtminstone icke mitt namn stått under utskottets betänkande och icke någon annans namn heller.

Det finnes icke någon som helst anledning att fortsätta demagogierna på den här punkten, och alldenstund motionärerna icke på något sätt kunna garantera, att en utredning enligt deras förslag blir färdig tidigare än man kan förvänta. om utredning sker på den väg utskottet anvisat, finnes det icke någon som helst anledning att gå på bifall till motionen. Det hela blir ett slag i luften och ingenting annat.

Jag hemställer följaktligen om bifall till utskottets förslag.

Herr Sandström: Blott ett par ord såsom tillägg till mitt förra yttrande. Om vi se på namnen på de nio personer, som herr Bæckström talade om skulle göra denna översyn, finna vi även fru Nordgren med bland dem. Då fru Nordgren även är med om och ansvarig för utskottets beslut, bör ju det också vara en garanti för att frågan skall komma upp i denna märkvärdiga och stora kommitté. Det var endast detta jag velat påpeka. Fru Nordgren har sålunda själv varit övertygad om, att det ingår i kommitténs direktiv att även handlägga denna sak. — Det var endast detta jag ville påpeka.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Åkerström: Herr talman! Andra lagutskottet yttrade år 1936 i denna fråga — samma uppfattning hade kommit till uttryck i ett utlåtande från svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet — att man på frivillighetens väg borde ordna med något litet kontantbelopp till personer intagna på fattigvårdsanstalterna. Då var det endast fråga om personer intagna å ålderdomshemmen och kommunala vårdhem. Nu skulle man ha anledning fråga, huruvida utskottet har sig bekant, om utskottets kraftiga tillstyrkande av denna uppfattning i 1936 års utlåtande också haft åsyftad verkan. För vår del ha vi den uppfattningen att så icke varit fallet. Vad utskottet då skrev har icke

Ang. ifrågasatt ändring i 11 § lagen om folkpensionering. (Forts.)
uppfattats som lag för fattigvårdsstyrelserna. Någon större förändring härvidlag lär icke ha inträtt trots detta utskottets kraftiga uttalande. Beträffande utskottets formulering »med hänsyn härtill och då det i motionen berörda spørsmålet torde komma att tilldraga sig uppmärksamhet» anmärkte jag, att detta uttalande är så svagt, att det giver uttryck åt att utskottet icke är övertygat om att denna kommitté överhuvud taget kommer att syssla med detta spörsmål.

Vad beträffar herr Olovsons yttrande angående vilken utredningsform, som snabbast skulle leda till resultat, vill jag fråga, vilken uppfattning utskottet egentligen har därom. I utskottets utlåtande nr 8 skriver man nämligen, att man vill ha en utredning i en fråga — nära på lika stor som denna — som med måhända större sannolikhet skulle komma att tagas under utredning av den åberopade kommittén. Därvidlag har utskottet självt sagt ifrån, att vi icke böra invänta en sådan utredning. Innebär icke detta att vi skola skynda oss att göra en särskild utredning, och menar icke utskottet därmed, att vi fortare få fram förslag på riksdagens bord, om vi göra en särskild utredning? Om det skulle vara något berättigat i den ärade talarens yttrande om min bristande erfarenhet, förefaller det mig dock, som om de dokument, som nu ligga på bordet, giva stöd för den uppfattningen, att det icke enbart var bristande erfarenhet, som föranledde mig att uttala vad jag yttrade i mitt förra anförande.

Herr Olovson: Herr talman! Herr Åkerström frågade, om utskottet har reda på, huruvida det starka och kraftiga understrykandet av behovet av kontant belopp till här ifrågavarande personer lett till något resultat. Utskottet har naturligtvis på den punkten icke företagit någon närmare undersökning och det behöves ju icke heller, alldenstund utskottet var fullkomligt enigt om att saken borde utredas för att få det på lagstiftningens väg ordnat så, att det kontanta beloppet blir garanterat. Är det så, att motionärerna ha den erfarenheten att fattigvårdsstyrelserna icke utlämna något kontant belopp, har jag för ögonblicket ingenting annat att rekommendera, än att herrarna se till att fattigvårdsstyrelserna i edra valkretsar sköta sig bättre. Det rådet vill jag giva eder. Att herr Åkerström icke förstår vad som menas med utskottets yttrande, att »med hänsyn härtill och då det i motionen berörda spørsmålet torde komma att tilldraga sig uppmärksamhet» etc., är absolut icke utskottets fel.

Herr Bäckström: Som jag nämnde i mitt första anförande rör det sig här om en befolkningsgrupp på 50,000 à 60,000 personer. Vi motionärer ha fått förebråelser av andra lagutskottet, för att vi ställt denna fråga under debatt, men då det gäller så många människor, tycker jag, att det kan vara berättigat att ställa frågan under debatt. Jag nämnde förut, att det här rör sig om människor, över vilkas levnadsväg aftonsolens strålar falla sneda. Många komma att vara avlidna, innan den tillsatta stora kommissionen slutat sitt arbetes första etapp. Det är därför, som vi ha begärt skyndsamt utredning.

Under remissdebatten yttrade en av de ärade herrarna i den stora utredningskommittén — det var en röst från Västernorrlandsbanken — att den fråga, som främst skulle ställas under debatt, var frågan om socialpolitiken skulle göras produktiv eller improduktiv. Härav fick jag den uppfattningen, att den produktiva socialpolitiken helt och hållet till en början skulle lägga beslag på kommitténs tid. Oväsentliga, improduktiva saker, som t. ex. om människor på ålderdomshem och sjukhem skola få en del av sin pension till bestridande av personliga utgifter, skulle kommittén icke få tid med.

Ang. ifrågasatt ändring i 11 § lagen om folkpensionering. (Forts.)

Vi ha tänkt oss att denna fråga med lätthet skulle utredas inom socialdepartementet. Vi ha det förtroendet för såväl socialministern som för statssekreteraren, att de kunna göra en sådan utredning utan svårighet och tidsutdräkt. Vi fordra icke, att dessa nio ledamöter i kommittén skola stiga upp i utsiktstornet och taga en översyn över de sociala förhållandena i landet för denna frågas skull. En av dessa är, som herr Sandström sade, en kvinna, och flera av dem äro till åldern komna. Det vore mycket bättre om denna fråga fick ordnas vid sidan av kommitténs arbete, medan denna förnöter tiden med fruktlösa funderingar över vad som är produktiv socialpolitik.

Det är för oss en livsfråga att detta problem kommer under debatt. Att vi skulle få förebråelser för att vi nitälska för de fattiga, det hade vi icke trott skulle hända i andra kammaren med dess nuvarande sammansättning.

Jag har icke av vad de ärade utskottsledamöterna anfört på någon punkt rubbats i min uppfattning om, att skyndsamt utredning är av nöden. Därför, herr talman, ber jag att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Sandström: Med anledning av att den ärade motionären omnämnde ett visst yttrande under remissdebatten — han avsåg därmed herr Österströms — vill jag framhålla, att man icke i denna sak och på detta sätt bör draga in hans namn. Det måste för övrigt vara alldeles oriktigt, ty han kommer med största säkerhet att åt detta spörsmål ägna lika stor uppmärksamhet som åt allt annat denna kommitté kommer att handlägga.

Herr Ericson i Boxholm: Det är alltid stora risker för en fattigvårdsman att uppträda just då speciellt fattigvårdsstyrelserna komma på tal. Fattigvårdsstyrelserna bli ju hundsfotterade såväl i tidningspressen som även här. då frågor, som beröra fattigvården och pensionerna, behandlas.

Det kan emellertid icke underlätas framhålla att då man faller det allmänna omdömet om fattigvårdsmyndigheterna, att dessa visa bristande humanitet, borde man kanske i någon mån höra sig för, hur bestämmelserna egentligen tillämpas i vissa primärkommuner.

Jag håller gärna med om och har också observerat, att en hel del kommuner, inte minst i storstäderna, behandla dessa ärenden på ett mera byråkratiskt sätt än som är till finnandes i mindre kommuner. I dessa senare behärskar i regel ordföranden hela kommunen, om den inte är alltför stor, och kan följaktligen på ett smidigare sätt ordna angelägenheterna för de hjälpbehövande än vad som är fallet i städerna.

När de högre pensionerna infördes, rådde nog ganska allmänt den uppfattningen, att de bidrag, som utgingo från fattigvården, skulle kunna minskas, även om det inte var meningen att de helt skulle kunna borttagas. När vi ha handlagt detta spörsmål i min egen kommun, ha vi räknat med, att vederbörande skulle få kännning av att statsmakterna beviljat högre pensioner. Den norm, som förut var grundläggande i en A-ortskommun, höjdes i regel med omkring 60 kronor. Efter den grundprincipen justerades understöden, och jag har för min personliga del inte hört några som helst klagomål över den anordning, som vi då vidtogo.

När det sedan gäller de personer, som det nu särskilt diskuteras om, nämligen understödstagarna på ålderdomshemmen, så var ju den frågan under debatt 1936, då det förelåg motion om att ett bidrag av 10 kronor av deras pension skulle utgå per månad. Det var flera, som ansågo det olämpligt att man just skulle fastslå detta belopp, därför att sinnesbeskaffenheten hos en hel del av det klientel, som finnes på ålderdomshemmen, är sådan, att de inte kunna taga hand om det bidrag de få. Därför uttalades det sympatier för tan-

Ang. ifrågasatt ändring i 11 § lagen om folkpensionering. (Forts.)

ken, att vederbörande fattigvårdsstyrelser skulle lämna kontantbidrag, men att det skulle få bero på fattigvårdsstyrelserna att själva variera beloppen. Såvitt jag känner till tillämpas detta så, att många fattigvårdsstyrelser på landsbygden lämna fullt ut lika höga bidrag, som man gör här i Stockholm, till dem, som äro intagna på ålderdomshem.

Jag har velat framhålla detta därför, att man får inte så allmänt kasta sig över fattigvårdsmyndigheterna, då de handlägga dessa ömtåliga ärenden. Det finns, om man ser på detta mera objektivt, fattigvårdsmyndigheter som ha lika human inställning till de fattiga som någon av dem, som här uppträda och anse, att det handlas oegentligt emot desamma.

Sedan vill jag passa på att framhålla, att då man gör anmärkningar emot en hel del åtgärder, som vederbörande fattigvårdsstyrelse vidtagit, så ligger det i alla fall så till, att alla lagar kunna tillämpas olika, och det är ganska egendomligt att, trots att fattigvårdslagen varit gällande ända sedan 1918, inte fattigvårdsmyndigheterna ha humaniserats ute i kommunerna i stil med vad lagen bjuder. Ty det är ett faktum att lagen *kan* tillämpas på ett humant sätt, och gör man det ute i bygderna, tror jag inte att den har sådana oerhörda brister som man här påtalat.

Då det gäller att avgöra, om man skall ansluta sig till motionen eller till utskottets förslag, så undrar jag, om man inte vinner precis lika mycket eller kanske ännu mera genom att gå med på utskottets förslag, ty då kommer hela denna fråga under behandling efter helt andra linjer och i sammanhang med andra sociala problem än om man lösrycker speciellt denna fråga.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Wallentheim: Herr talman! Då jag kommer att yrka bifall till den föreliggande motionen, skulle jag vilja säga ett par ord i denna fråga.

Jag erkänner villigt alla de svårigheter, som äro förknippade med de avväganden, som här måste göras, men å andra sidan är jag helt av den uppfattningen, att det här icke räcker med att göra uttalanden om åtgärder, som i och för sig äro behjärtansvärda, utan här är det nödvändigt att man ifrån kammarens sida yrkar på åtgärder, som innebära handling.

Herr Fast: Herr talman! Då jag har åhört ett avsnitt av denna debatt, kan jag inte uraktlåta att säga några ord.

Jag tror det är nödvändigt att man ifrån riksdagens sida säger klart och tydligt ifrån, att när den förbättrade pensionen inrättades åt våra gamla, så avsåg man en högre levnadsstandard åt de människor, som gjort sin samhällsgärning, och det var inte meningen att kommunerna skulle sko sig på den nya pensionslagens bekostnad. Visserligen sades det därvidlag, att man också avsåg att lätta kommunernas börda. Jag tror emellertid, att båda dessa synpunkter äro förenliga, men jag tror att man i en rad av kommuner har allt för litet beaktat den höjning av levnadsstandarden för de gamla, som riksdagen avsåg, och jag tror också det är nödvändigt att man i detta sammanhang ger klart och tydligt uttryck för den saken.

Jag har i olika sammanhang kommit i tillfälle att se, hur olika kommunerna behandla sådana här ärenden, både när det gäller att ge fattigvårdsunderstöd och när det gäller att ge de gamla, som äro intagna på vårdanstalt, en slant till deras fria förfogande. Jag tror det vore ganska olyckligt om allt skall få vara som det är i avvaktan på denna stora utredning, ty jag förutsätter att det kommer att dröja åtskilliga år, innan vi i lagstiftningen få se några nya resultat av det arbetet. Det är ett allt för vidlyftigt, svårbedömligt och svårbemästrat fält för att det skall kunna vinnas snabba resultat.

Ang. ifrågasatt ändring i 11 § lagen om folkpensionering. (Forts.)

Även om man bifaller motionen kanske man ändå inte kommer så långt fram, men jag tror, att om vi, som varit med om den inställning, som riksdagen intog, när det var fråga om att förbättra de gamlas ställning, också göra vår plikt och i vederbörande bygder säga ifrån, så kan man därmed vinna något väsentligt.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade sig herr talmannen anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Herr Sandström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 7, bifaller den i ämnet väckta motionen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 77 ja och 79 nej, varjämte 15 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 11.

Föredrogos vart efter annat:

bankoutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 9 § utsökningslagen;

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om avlösning av avgälder från de till skatte försälda så kallade halländska kyrkhemmanen, m. m.;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en den 29 maj 1933 avslutad internationell konvention rörande fastställande av vissa gemensamma bestämmelser i fråga om kvarstad å luftfartyg, m. m.; och

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § förordningen den 13 april 1883 (nr 16 s. 1) angående förlagsinteckning.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12.

Till behandling företogs härpå första lagutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser om doms avkunnande vid rådhusrätt, dels ock i ämnet väckt motion.

Ang. vissa bestämmelser om doms avkunnande vid rådhusrätt.

Genom en den 30 december 1937 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 36, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

L a g

med vissa bestämmelser om doms avkunnande vid rådhusrätt.

Häri genom förordnas som följer:

När mål å rådhusrätts sammanträde blivit fört till slut, skall dom avkunnas innan sammanträdet ändas. Möter hinder härför i anseende till målets beskaffenhet, må med domens avkunnande anstå, dock ej längre än tre veckor från det handläggningen avslutades, där ej synnerliga skäl till annat föranleda. Då dom ej genast avkunnas, skall vid målets handläggning tillkännagivas när sådant kommer att ske.

Vad nu är sagt om anstånd med doms avkunnande gäller icke mål angående häktad eller andra slag av mål för vilka särskild skyndsamhet är föreskriven eller eljest skall iakttagas.

Om tiden då dom skall skriftligen utgivas gälla vad Konungen därom stadgar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1938, då förordningen den 30 oktober 1866 angående förändring i föreskrifterna rörande sättet för doms eller utslags utgivande i rådstuvurätt skall upphöra att gälla.

I samband med ovannämnda proposition hade utskottet till behandling förehåft en inom första kammaren av herr Ewerlöf m. fl. väckt motion, nr 168, i vilken föreslagits, att riksdagen måtte besluta att den i lagförslaget upptagna tidsbestämmelsen tre veckor skulle utbytas mot fyra veckor.

Utskottet hemställde

A) att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas; samt

B) att den i ämnet väckta motionen, nr I: 168 av herr Ewerlöf m. fl., måtte anses besvarad genom utskottets hemställan under A).

I en vid utlåtandet fogad reservation hade emellertid herrar *Ewerlöf* och *Bergquist* förklarat sig anse, att utskottet bort föreslå riksdagen att för sin del antaga ett i reservationen intaget förslag till lag i ämnet, vari den av Kungl. Maj:t föreslagna tidsbestämmelsen tre veckor blivit utbytt mot fyra veckor.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Bergquist: Herr talman! Vid föreliggande utskottsutlåtande är fogad en reservation av herr Ewerlöf i första kammaren och mig. Vi ha i denna reservation hemställt om en mindre ändring av Kungl. Maj:ts förslag. Det är inte alls någon stor fråga det gäller utan en fråga, som enligt min mening bör ses ur enbart praktiska synpunkter.

För närvarande finns det inte några som helst bestämmelser angående den tid, inom vilken rådhusrätt har att avkunna dom i mål, som överlämnats till

Andra kammarens protokoll 1938. Nr 12.

Ang. vissa bestämmelser om doms avkunnande vid rådhusrätt. (Forts.)
rådhusrättens prövning. Kungl. Maj:t har i sin proposition föreslagit, att en lag bör antagas, i enlighet med vilken vissa normer fastställas för avkunnande av dom i rådhusrätt. Anledningen till att frågan kom upp var en framställning från justitieombudsmannen. Han hade fått sin uppmärksamhet fäst på ett fall, då en av våra större rådhusrätter hade ställt ett mål på utslag, som det heter, på ganska lång tid, jag vill minnas ett par månader. Då justitieombudsmannen fann, att det i detta fall inte fanns någon anledning att tillgripa så lång uppskovstid för avkunnande av rådhusrättens dom, fäste han Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på önskvärdheten av att bestämmelser infördes på detta område.

Med anledning av justitieombudsmannens framställning upprättades inom justitiedepartementet en promemoria i ämnet, och principen i det lagutkast, som upprättades, var att rådhusrätt i regel skulle avkunna sin dom omedelbart efter det målet överlämnats till rättens prövning, men om det förelåg särskilda skäl och rådhusrätten behövde rådtrum för att fundera på domen eller utslaget, skulle den avkunnas inom tre veckor; endast om det var synnerliga skäl, skulle rådhusrätten få dröja längre. Denna promemoria remitterades till åtskilliga myndigheter, och de smärre och medelstora rådhusrätterna förklarade i allmänhet, att de inte hade något att erinra mot den tanke, som kommit till uttryck i lagutkastet. Från de större rådhusrätterna uttalades emellertid ganska allvarliga betänkligheter emot förslaget. Man framhöll där, att med den arbetsordning, som man har vid våra större rådhusrätter, kommer det att bli mycket svårt att få arbetet att löpa i sina normala gängor, om man skulle ha denna korta tid av tre veckor. Svea hovrätt anslöt sig också till den synpunkt, som anförts av de större rådhusrätterna.

När sedan Kungl. Maj:t hade att ta ställning till yttrandena, fann Kungl. Maj:t, att de skäl, som anförts för en utsträckning av tiden, inte voro bärande, utan Kungl. Maj:t intog den ståndpunkt, som kommit till uttryck i det ursprungliga lagutkastet. Såvitt man kan döma av handlingarna har Kungl. Maj:t sett denna sak som man enligt min mening bör se den, nämligen som en liten praktisk fråga gällande hur lång tid man skall anse vara lämplig och erforderlig för att få rådtrum, då det gäller att avkunna dom, och Kungl. Maj:t fann då, att tre veckor voro tillräckliga.

När sedan frågan kom till utskottet fick den emellertid proportioner, som jag aldrig hade kunnat tänka mig. Om man läser utskottsutlåtandet finner man, att denna lilla fråga, om vi skola fundera i tre eller fyra veckor i rådhusrätten, innan vi avkunna våra domar, har fått ett omfång, som är alltför stort. Utskottet lägger upp denna fråga på en principiell bas; man talar om den stora processreformen, som närmar sig, och man visar — det säger man inte direkt, men det hela går ut på det — att detta är en liten inkörspport, ett första steg på vägen till det lycksalighetens land, där den nya processreformen skall härska. Man har alltså enligt min mening blåst upp denna fråga på ett sätt, som det inte finns någon anledning till, ty denna fråga om tre eller fyra veckor kan ju inte vara någon som helst principfråga. Om vi fundera en vecka längre, kan inte betyda något ur den synpunkten, om våra domar skola bli sämre eller bättre, utan det är en fråga om lämplig organisation vid rådhusrätterna och ingenting annat.

Om man alltså reducerar frågan till dess rätta proportioner — det har Kungl. Maj:t gjort och det har reservanterna gjort, under det att utskottsmajoriteten har givit den väl stort omfång — om man alltså gör det, är det endast fråga om, vilken tid, som är den bästa och lämpligaste med hänsyn till det arbete, som rådhusrätterna ha att utföra under det nuvarande processsystemets tid. Det är inte fråga om, hur det blir en gång, när den stora processreformen är

Ang. vissa bestämmelser om doms avkunnande vid rådhusrätt. (Forts.) genomförd, utan hur det skall vara nu och vilket som nu är bäst. Och då ha de större rådhusrätterna enligt reservanternas mening framlagt beaktansvärda skäl för att man, så länge vi ha det nuvarande processsystemet, skulle ha en tid av fyra veckor. Det innebär, att arbetet kan löpa friktionsfritt inom rådhusrätterna, och för allmänheten kan man inte säga, att det betyder något, om den får vänta en vecka längre på rådhusrättens dom, särskilt om man har anledning att tro, att resultatet blir bättre, om rådhusrätten får ytterligare litet tid att fundera på målet och inte behöver jakta undan.

Jag tycker det hade funnits alla skäl för Kungl. Maj:t att tillgodose de önskemål, som framställts från de större rådhusrätterna och ifrån Svea hovrätt, och jag tycker även utskottet kunnat beakta dessa skäl och tillmötesgått dem, då det är fråga om en sådan här liten praktisk sak och ingenting annat. Men det har utskottet inte gjort, och vi ha därför ansett det nödvändigt att reservera oss emot utskottsutlåtandet.

Jag vill med dessa korta ord, herr talman, yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr Lindqvist: Herr talman! Utskottets ärade vice ordförande, herr Bergquist, som nu hade ordet och yrkade bifall till reservationen, yttrade, att den fråga, som här föreligger till avgörande, icke är någon stor fråga. Jag vill för min del ge honom rätt i att den icke är någon synnerligen stor fråga, men den är likväl av den storleksordningen, att herr Bergquist jämte en annan av utskottets ledamöter ansett sig böra framföra en egen mening i densamma. Nu är det ju också på det sättet, att även om det gäller en liten fråga, som skall bringas till sin lösning, är det bäst, om lösningen blir så riktig som möjligt, och vi ha inom utskottet, då vi haft att pröva skälen för och emot, ansett, att det är bäst att gå den väg Kungl. Maj:t föreslagit. Jag kommer därför att yrka bifall till utskottets hemställan, vilket är detsamma som att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Jag skall tillåta mig att trots den redogörelse, som herr Bergquist lämnade, yttra några ord. Saken ligger ju så till, att mot huvudregeln i förslaget ha reservanterna intet att andraga. De äro sålunda med på att, när ett mål i en rådhusrätt blivit slutfört, dom skall avkunnas innan sammanträdet avslutas. Det reservanterna och utskottsmajoriteten ha delade meningar om är, huruvida man i de särskilda fall, varom lagen talar, skall få dröja tre eller fyra veckor med domens avkunnande. Rådhusrätterna skola få rätt att vänta med domen ända till tre veckor vid de tillfällen, då det i anseende till målets beskaffenhet möter hinder att avkunna dom vid det sammanträde, då målet slutförts. Lagförslaget stannar ju för övrigt icke ens vid de tre veckorna, om vilka det här är delade meningar, utan domstolen — rådhusrätten — kan ju, där synnerliga skäl föreligga, få dröja utöver tre veckor. Det är naturligtvis icke önskvärt, att så blir regel, utan detta får bli i särskilda undantagsfall, men möjligheten finns ju ändå medgiven i lagen sådan den är skriven.

När lagförslaget varit ute på remiss har det, som herr Bergquist påpekade, vunnit godkännande av flertalet domstolar, som blivit hörda. Yttranden i sådan riktning ha avgivits av Göta hovrätt, hovrätten över Skåne och Blekinge samt ett femtiotal rådhusrätter. De ha alla tillstyrkt lagförslaget. Det har vidare tillstyrkts av Sveriges Advokatsamfund. Men sedan råder det naturligtvis ute bland vårt lands jurister delade meningar. En del rådhusrätter ha avstyrkt, några med den motiveringen, att de icke anse lagen behöflig, då det redan nu tillämpas en sådan ordning som den lagen vill att man skall tillämpa. Det är de större rådhusrätterna, särskilt då Stockholms rådhusrätt och rådhusrätten i Göteborg samt vidare rådhusrätten i Karlstad, som anse,

Ang. vissa bestämmelser om doms avkunnande vid rådhusrätt. (Forts.) att de tre veckorna, som här äro föreslagna, äro en alltför kort tid. I anknytning till de uttalanden, som gjorts av dessa rådhusrätter, är det som Svea hovrätt och sedan lagrådet gått in för en ändring till fyra veckor.

Nu är det ju icke lika lätt för en lekman att bedöma saken som för en jurist, vilken själv suttit eller sitter som domare. Ett av de skäl, som framförts av de nämnda rådhusrätterna, har emellertid också varit det, att domarna i fråga, rådmännen, ha så mycket annat att syssla med, att de icke hinna att bereda ärendena och läsa handlingarna inom den stadgade tiden utan behöva längre tid på sig. Ja, många gånger får man nog den uppfattningen — det är ju möjligt att den är felaktig — att rådhusrätternas ledamöter ha alltför mycket annat att syssla med, som ligger utanför domareverksamheten. Det kan hända, att det bara skulle vara till fördel, om de som nu klaga över att de ha så mycket annat att göra, att de icke hinna avkunna domarna inom den föreslagna tiden, finge sitt arbetsområde mera begränsat, så att icke domarekallet finge stå tillbaka för alla andra uppdrag. Vi ha inom utskottet kommit till den uppfattningen — och vi äro ju icke bara lekmän, som stå för utskottsmajoritetens åsikt — att det finns skäl, ja goda skäl för det förslag Kungl. Maj:t framlagt. Vi ha visserligen icke, såsom herr Bergquist vill utläsa ur utskottets utlåtande, sökt blåsa upp denna fråga till någon stor fråga, men vi ha ansett, som jag nämnde, att även om frågan icke är stor, den bör bringas till en riktig lösning. När den nu är framförd av Kungl. Maj:t och vi funnit, att starka, sakliga skäl tala för Kungl. Maj:ts förslag, ha vi ansett det riktigt att införa riksdagen tillstyrka detsamma.

Med vad jag nu anført och under hänvisning till utskottets motivering för sitt tillstyrkande av propositionen hemställer jag, herr talman, om bifall till första lagutskottets hemställan.

Herr Lundstedt: Herr talman! Jag medgiver, i överensstämmelse med herr Bergquist, att ur processuell synpunkt föreligger det här icke någon egentlig principfråga, utan en s. k. praktisk fråga. Men för oss lekmän, som ha att här i riksdagen taga ståndpunkt till saken, framträder här, synes det mig, en verklig princip. Om någon som helst tvekan kan råda i detta ärende angående företrädet mellan utskottets förslag och reservationen — jag säger: förutsatt att någon tvekan härutinnan föreligger — menar jag, att man i analogi med regeln: in dubio non est agendum måste ge reservationen företräde. Det är ju här fråga om en preklusionstid, och om man icke är alldeles säker på att en viss sådan tid är den exakt bästa, är det naturligtvis bättre att låta preklusionstiden bli något för lång än något för kort. Jag tror detta är en *princip*, som framgår av erfarenheten i alla sådana ting. Det är väl omöjligt att göra gällande annat, än att faktiska dubier ha framkommit gentemot treveckorsfristen. Motionären själv har ju påstått, att det är bättre med fyra veckor än med tre veckor, och motionären har mycket stor erfarenhet från rådhusrättspraxis. Se vi vidare på promemorian av 1935, finna vi, att det endast heter: »Det synes emellertid, att en något kortare tidsbegränning än för häradsrätterna kan ifrågakomma.» Och lagrådet förklarar enhälligt, att arbetsförhållandena vid dessa rådhusrätter knappast i sig själva äro sådana, att för dem en kortare anståndstid än för häradsrätterna är motiverad. Åtskilliga rådhusrätter ha också ställt sig på denna ståndpunkt och påyrkat fyra veckor i stället för tre veckor. Herr Bergquist, som jämte motionären har reserverat sig, är ju borgmästare och har en utomordentligt stor erfarenhet från domstolspraxis.

Lägger man det ena till det andra, kan man icke komma ifrån, att det åtminstone är tveksamt, vilket som är det bästa: tre veckors eller fyra veckors

Ang. vissa bestämmelser om doms avkunnande vid rådhusrätt. (Forts.)
frist. Jag menar nu, att man i denna tveksamma situation har att godkänna den längre tiden och icke den kortare, så mycket hellre som efter vad det intygats av båda de föregående ärade talarna det icke gäller någon synnerligen stor fråga och då någon som helst skada ju icke kan följa av att man väljer den längre preklusionstiden.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Westman**: Herr talman! Liksom den förste ärade talaren är jag fullt villig att erkänna, att den fråga vi här diskutera, nämligen frågan om fristen för domars avkunnande vid rådhusrätterna skall sättas till tre eller fyra veckor i vissa fall, icke är någon stor fråga. Men jag kan icke ge honom alldeles rätt däruti, att man kan bedöma saken som en ren detaljfråga. Redan i den kungl. propositionen är det angivet, att justitieombudsmannen, som tagit initiativet till denna lagstiftning, framhållit, att det nu rådande tillståndet utan någon utsatt tid, inom vilken rådhusrätterna skola avkunna sina domar, icke är tillfredsställande. Det tror jag vi kunna ge justitieombudsmannen rätt i. När han sedan talar om hur lång man skall sätta tidsfristen, framhåller han, att det är önskvärt att sätta den så, att rådhusrätternas ledamöter föranledas att studera sig in i målen på ett tidigt stadium. Han påpekar, att det är av betydelse, att, när de skola bilda sig en ståndpunkt i frågan, de allra senast till det tillfälle, då målet förekommer till slutligt avgörande, satt sig in i både de faktiska omständigheterna och rättsfrågorna. Därmed vinner man en mera koncentrerad behandling och större snabbhet i avgörandena, och man vinner också, att domarna få vad vi alla behöva, då vi skola taga ståndpunkt till en sak, nämligen den möjlighet att säkrare bedöma frågan, som följer av att man på ett tidigare stadium arbetat sig in i den. Det måste väl ändå anses, att detta är en mycket viktig synpunkt. Vid ärendets handläggning i första kammaren underströks den också mycket starkt av processlagberedningens ordförande, herr Gärde. Han betraktade förslaget så att säga som en första signal till den blivande processreformen, en signal, som endast innebär en uppmuntran till domarna vid våra rådhusrätter att i praxis redan nu, i den mån det är möjligt, gå över till sådan handläggning av målen, som sedermera skall bli föreskriven. Att låta det nya, som skall komma, på detta sätt växa in i det gamla är ju icke att sätta någon ny klut på gammal klädnad. Vårt nu rådande rättegångsförfarande är redan muntligt protokollariskt, och det är icke till skada, om man utvecklar den omedelbara sidan av förfarandet i praxis.

Nu kan man säga, att för en samvetsgrann domare kan det vara mycket tråkigt, om han får tiden för doms avkunnande nedsått från fyra veckor, som reservanterna äro med om, till tre veckor i de medelsvåra målen. Men den svårighet, han kommer i, försätter han sig själv i därigenom att han icke på ett tidigt stadium börjar studera sig in i målet. Det är ju förresten redan nu så, att i mål angående häktad skall dom i regel givas omedelbart vid sista sammanträdet. Dessa mål måste domaren alltså studera efter den metod jag här tillåtit mig hänsyfta på. Jag vill vidare framhålla, att det dessutom enligt propositionen är medgivet, att när särskilda skäl föreligga, tidsfristen icke behöver iakttagas. Gäller det invecklade och svåra mål av speciell beskaffenhet, där man av en domare icke kan begära, att han skall komma till klarhet med domen inom den angivna tiden, har han möjlighet enligt lagförslaget att skjuta på avkunnandet av domen.

Jag vågar tro, att det stadgande, som vi nu diskutera och som vi naturligtvis icke skola överskatta betydelsen av, likväl är ett stadgande som är ägnat att inverka på målens handläggning vid rådhusrätterna på ett sätt, som fram-

Ang. vissa bestämmelser om doms avkunnande vid rådhusrätt. (Forts.)
tiden kommer att gilla, och jag är övertygad om att kammaren icke behöver befara, att den ställer till några oöverkomliga svårigheter för domstolarna om kammaren bifaller utskottets förslag.

Herr **Bergquist**: Herr talman! Jag ber att få tillägga ett par ord för att förtydliga mitt anförande nyss. Jag delar till fullo herr justitieministerns uppfattning om domarens skyldighet att på ett tidigt stadium tränga in i de mål han har att avgöra. Jag anser, att det är varje domares plikt att, när han sätter sig i domarstolen, för att handlägga mål, som förut varit föremål för domstolens behandling, behärska det material, som tidigare framkommit. Han är skyldig behärska det icke endast faktiskt utan också rättsligt, och detta är nödvändigt för honom för att han på ett riktigt sätt skall kunna sköta handläggningen av målet. Gör inte domaren det, så blir det hela något valhant och handläggningens resultat blir undermåligt. Jag delar alltså helt justitieministerns uppfattning i detta fall. Och det är givet, att om man tillämpar denna metod, som man är pliktig att tillämpa, kan man i ett mycket stort antal fall döma i målen omedelbart sedan de överlämnats till domstolens prövning. Därför ha vi reservanter inte på något vis reagerat mot huvudprincipen i Kungl. Maj:ts förslag, som innebär, att rådstuvurätten skall omedelbart efter det att ett mål överlämnats till domstolens prövning avkunna utslag i målet. Det är en riktig princip, och på den hålla vi lika starkt som utskottets majoritet och Kungl. Maj:t göra. Men undantagsfallen kunna vi inte komma ifrån. Hur gärna vi än vilja döma i målen omedelbart — och jag kan försäkra justitieministern, att vi försöka göra det i domstolarna så mycket som möjligt — kunna vi inte alltid göra det, därför att det med nuvarande processordning förekommer fall, då parterna vid sista rättegångstillfället kasta in en hel del material till domstolen. De kunna vid sista rättegångstillfället påkalla vittnesförhör med ett flertal vittnen eller komma med långa skriftliga inlagor av betydelse för målets avgörande, och de kunna t. o. m. komma med nya faktiska uppgifter. Särskilt i mål av vidlyftig beskaffenhet — man tänke sig konkuransmål och andra dylika — kan det komma in mycket nytt och besvärligt material, och då är det ur rättssäkerhetens synpunkt bättre, att man tar sig en funderare ytterligare. Det kan man inte förekomma med vårt nuvarande system. Då är frågan, om det är lämpligare att ha tidsfristen för utslaget avkunnande bestämd till 3 eller 4 veckor, och däri ligger den enda lilla skiljaktigheten som det här kan vara tal om. Jag har vid min egen rådstuvurätt inte påkallat en tid av 4 veckor, utan vi tillämpa där alltid en maximitid av 3 veckor. Det är för de större rådstuvurätterna som vi begärt en tid av 4 veckor. Det tar ofta en vecka att sätta upp protokoll, särskilt om man har flera mål den dagen. Vidare skola dessa skrivas ut för parterna, och dessutom måste det nya materialet cirkulera mellan rådstuvurättens ledamöter.

Det är således endast dessa praktiska skäl och ingen principiell skiljaktighet, som legat till grund för vår ståndpunkt här. Jag har samma principiella uppfattning som justitieministern om domarnas skyldighet i förevarande avseende, men det kan förekomma fall, där uppskov med avkunnandet måste ske. Då ha vi den möjligheten, som justitieministern påpekade, att man, när sakliga skäl därtill föranleda, kan i särskilda fall taga mer än 3 veckors tid på sig. Men man skall vara mycket försiktig med att tillämpa detta. Bara därför att målet är svårt eller vidlyftigt, bör man inte gå utöver de 3 veckorna. Jag hoppas, att det mycket sällan skall behöva komma i fråga, att rätten går utöver de 3 veckorna, men det kanske kan ligga nära till hands, att de skola göra det oftare än de skulle göra, om 4 veckor vore det normala i svåra fall.

Ang. vissa bestämmelser om doms avkunnande vid rådhusrätt. (Forts.)

Herr **Lundstedt**: Herr talman! Endast några ord till komplettering av mitt förra lilla anförande. Jag anser, att detta bör vara detta, därför anser jag det inte riktigt, att man i alla dessa processuella frågor motiverar ur den blivande processreformens synvinkel. Om stadgandet ifråga nu antages i enlighet med reservationen och det sedermera visar sig, när processreformen väl är genomförd, att det skulle vara bättre med en frist av blott 3 veckor — vilket jag betvivlar — får man ändra stadgandet i enlighet härmed. Nu är det fråga om att bestämma en tid av 3 eller 4 veckor. För oss riksdagsmän blir detta verkligen en principfråga. Här ha framförts dubier från skilda håll om lämpligheten av att bestämma en tid av 3 veckor i stället för 4 veckor. Dessa dubier ha ej undanröjts. Då böra vi taga den längre tiden i stället för den kortare. Man skall ej binda ris åt egen rygg, när sådant ej är nödvändigt. Det är min ståndpunkt, och jag vidhåller mitt yrkande.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Westman**: Herr talman! Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet vid att det uttalande, som justitieombudsmannen gjort rörande inverkan av den här föreslagna lagstiftningen på målens handläggning vid rådstuvurätterna — vari framhålles önskvärdheten av en mera koncentrerad behandling av målen — det uttalandet avser just tillämpningen av nu gällande lagstiftning. Och han är av den uppfattningen, att den inverkan, varom här är tal, är önskvärd redan under nu rådande förhållanden. Jag ber att få försäkra den ärade reservanten, att om det skulle förekomma mål av den beskaffenhet som han skildrat, nämligen då målens behandling varit sådan, att vid de sista sammanträdena hopats material, som inte förut kunnat bedömas, så är det självklart, att ingen anmärkning kan göras, om rådstuvurätten använder sig av det stadgande som finns i lagen och som säger, att där det finns synnerliga skäl, där får rådstuvurätten taga längre tid på sig än 3 veckor. Jag litat i likhet med den ärade talaren på att rådstuvurätterna inte komma att i onödan använda sig av denna säkerhetsventil. Jag tror, att kammaren mycket lugnt kan påtaga sig det ansvar, som följer med att rösta för propositionen, just därför att denna säkerhetsventil i propositionen står öppen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 13.

Vid härpå skedd föredragning av första lagutskottets utlåtande, nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om hittegods, m. m. biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 14.

Härefter fördrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av väckta motioner angående dels rätt för fattigvårdssamhälle att av landsting erhålla gottgörelse för erlagd vårdavgift vid anstalt för psykopatiska och nervösa barn, dels ock fördelning mellan landsting och fattigvårdssamhälle av den till vissa fattiga sinnessjuka utgående folkpensionen.

Ang. rätt för fattigvårdssamhälle att av landsting erhålla gottgörelse för vissa vårdavgifter för psykopatiska och nervösa barn m. m.

Därvid anförde:

Herr **Gardell**: Herr talman! Angående motionen nr 108 har jag till utskottsutlåtandet fogat ett särskilt yttrande. Orsaken därtill är, att jag för

'Ang. rätt för fattigvårdssamhälle att av landsting erhålla gottgörelse för vissa vårdavgifter för psykopatiska och nervösa barn m. m. (Forts.)
min del liksom utskottet anser, att vården om de psykopatiska och nervösa barnen är lika trängande som t. ex. vården av de dövstumma.

Som bekant övertager staten från och med den 1 juli i år dövstumundervisningen. Motionärerna ha endast påyrkat, att lagen skulle så ändras, att landstingen bleve lagligen ålagda att ersätta kommunerna för erlagda vårdavgifter jämväl vid anstalten för psykopatiska och nervösa barn. Skulle dessa barn få den vård, som de behöva, så ser jag ingen annan utväg än att staten tar hand om dem. Staten har möjligheter att uppföra olika vårdanstalter, så att barnen bliva intagna på de för dem lämpliga anstalterna.

Så är inte förhållandet med landstingen. De kunna inte bygga hur många hus som helst. Många landsting äro redan nu så hårt pressade av utgifter, tillkomna enligt statsmakternas beslut, att ytterligare utgifter av det slag här är fråga om böra undvikas. Utskottet har ju inte tagit någon särskild ställning till om det är landstingen eller staten, som böra svara för kostnaderna, utan denna fråga kunna således kommitterade taga upp till behandling.

Jag för min del anser, att utskottet bort uttala sig för att staten ensam skulle övertaga vården. Då staten efter en mångårig utredning i år övertagit dövstumundervisningen — jag tror, att det dröjde 20 år innan utredningen blev klar — synas ungefär samma skäl tala för lämpligheten av att staten ensam skall övertaga vården och kostnaderna för dessa barn. En tidsödande och dyrbar utredning borde sålunda kunna undvikas, och det vore till gagn för saken, ty utredningar böra ju inte vara självändamål. Jag har den övertygelsen, att Kungl. Maj:t och medicinalstyrelsen kunna lösa denna fråga bättre och snabbare än den av utskottet förordade kommittén.

Som frågan nu ligger till har jag intet yrkande, men har velat framhålla dessa synpunkter, som jag finner böra beaktas, ty vi böra inte onödigtvis lägga nya bördor på landstingen.

Herr Skoglund: Herr talman! Både när jag deltog i behandlingen av detta ärende i utskottet och när jag senare läste den passus i utlåtandet, där utskottet säger, att det kan förefinnas risk för att kommunerna av kostnads-skäl låta barn komma in på skyddshem, vilka egentligen inte borde vara på en sådan anstalt, kom jag att tänka på något, som ligger nära detta ärende och som gör, att jag skall tillåta mig att taga kammarens tid i anspråk några minuter.

Jag är inte, herr talman, alldeles säker på, att det inte även i andra fall än utskottet nämnt kan förefinnas risk för att barn, som aldrig borde vara på ett skyddshem, ändock komma dit. Det sker inte på grund av någon hårdhjärtighet eller av uppenbar ligkiltighet, utan det sker många gånger av rent oförstånd. Jag skall inte uttala mig om, huruvida våra skyddshem äro väl skötta eller inte. Jag tror, att den, som skall våga sig på ett sådant omdöme, måste känna denna fråga mycket noga. Säkerligen är den personal, som finns på skyddshemmen, besjälad av en uppriktig önskan att göra det bästa möjliga för sina skyddslingar, men min personliga uppfattning är den, att inga barn böra utan som allra sista nödfallsutväg uppfostras kollektivt. Jag tror, herr talman, över huvud taget inte på möjligheten av att sammanföra ett flertal vildbasare på ett ställe och säga, att man där skall göra goda och nyttiga medborgare av dem. Enligt min bestämda uppfattning är det mycket, mycket större möjlighet att i ett gott hem och en god miljö göra en bra och samhällsnyttig människa av en ungdom, som kanske råkat ut på litet dåliga vägar. I och med en utveckling i den riktningen att kommunerna befrias från de utgifter, som äro förenade med barnens intagning å

Ang. rätt för fattigvårdssamhälle att av landsting erhålla gottgörelse för vissa vårdavgifter för psykopatiska och nervösa barn m. m. (Forts.)

skyddshem, uppstår fara för att barnavårdsnämnderna skola finna, att det för dem är billigare att låta en sådan här ungdom komma på skyddshem än att göra stora ansträngningar för att få honom eller henne utackorderad i privat hem. Jag menar sålunda, att om vi skola rikta uppmärksamheten på den fråga, som beröres i andra lagutskottets utlåtande, böra vi också uppmana socialministern att se hela frågan ur en vidare synvinkel. Jag vill med det sagda komma fram till att statsmakterna böra se till att barnavårdsnämnderna få all den hjälp och allt det stöd i ekonomiskt avseende som de behöva för att så långt det är möjligt få de barn, som äro i behov av och omhändertagna för skyddsuppfostran, inackorderade i enskilt hem. Om jag inte är fel underrättad kommer staten redan nästa år att befria kommunerna från bidragsskyldighet till skyddshemmen. Under sådana förhållanden menar jag, att det måhända kan uppstå en verklig risk för att en barnavårdsnämndsordförande, som kanske i och för sig är en mycket god och prätig människa men som inte har den rätta energien när det gäller att anskaffa ett tillfredsställande fosterhem, låter en pojke eller en flicka, som mycket väl genom ett lämpligt omhändertagande i enskilt hem skulle kunna bli en god och nyttig samhällsmedborgare, komma till ett skyddshem.

Jag har, herr talman, känt ett personligt behov av att från denna plats säga detta, ty jag har vid mer än ett tillfälle sett, hurusom just sådana här ungdomar, när de omplanterats i ny miljö och blivit föremål för kärleksfulla människors omhändertagande, blivit goda människor. Jag är inte säker på, att dessa om de mera slentrianmässigt överförts till skyddshem eller liknande anstalter skulle ha blivit de människor de blivit. Vad jag framför allt befarar är att den speciella prägelse, som dock en anstaltsvistelse sätter på vederbörande, skall följa honom eller henne åtskilliga år framåt i livet.

Jag har, herr talman, på den här ifrågavarande punkten intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag. Vad jag här sagt har jag närmast velat adressera till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet.

Herr Weijne: Herr talman! Jag lyssnade med stor uppmärksamhet till herr Skoglunds anförande. Gentemot hans principiella ståndpunkt ifråga om barns intagande på anstalt eller vård utanför anstalt har jag ingen invändning att göra. Däremot tror jag, att hans farhågor för att barnavårdsnämnderna numera skulle skicka barn, som inte lämpligen böra uppfostras i skyddshem, till dylika hem äro i hög grad överdrivna. Den 1 januari i år trädde nämligen den nya skyddshemsreformen i tillämpning. En av de bärande principerna i denna reform, frånsett differentieringen av de omhändertagna, är att det skall vara en sträng granskning vid intagandet. Under det att skyddshemsstyrelserna tidigare fått avgöra frågan om intagning å skyddshem, sker detta avgörande numera centralt genom skyddshemsinspektören. Jag är för min del övertygad om, att skyddshemsinspektören vid granskningen av intagningshandlingarna verkligen kommer att se till, att en pojke eller en flicka, som inte bör placeras i ett skyddshem, inte heller hamnar där.

Jag vill vidare erinra därom, att tack vare den nya skyddshemsreformen en möjlighet skapats för vederbörande skyddshemsstyrelse att, om det finns anledning tro, att en elev, som är intagen på hemmet, lämpligare skall kunna beredas vård utanför detsamma, placera eleven ifråga så gott som omedelbart i enskild vård.

Vad slutligen beträffar talet om det ekonomiska intresse, som barnavårdsnämnderna skulle kunna ha av ett omhändertagande, så förhåller det sig ju så, att barnavårdsnämnderna allt fortfarande skola betala en till storleken fixerad

Ang. rätt för fattigvårdssamhälle att av landsting erhålla gottgörelse för vissa vårdavgifter för psykopatiska och nervösa barn m. m. (Forts.)
 avgift, därvid storleken bestämts med hänsyn till den ungefärligen beräknade kostnaden för vederbörandes inackordering i enskilt hem. Man har alltså velat komma fram till ett förhållande, där det ur ekonomiska synpunkter för de kommunala myndigheterna är hugget som stucket om vederbörande är placerad i skyddshem eller i enskilt hem.

Då jag, herr talman, haft mycket att göra med den skyddshemsreform som nu är genomförd, har jag velat framhålla dessa synpunkter på frågan utan att jag dock därmed på något sätt velat vända mig emot den principiella ståndpunkt, herr Skoglund här i dag företrätt.

Vidare yttrades ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 15.

*Ang.
ändringar i
ortsgruppe-
ringen jämlikt
lagen om folk-
pensione-
ring.*

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan upptaget andra lagutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i ortsgupperingen jämlikt lagen om folkpensionering.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft två inom riksdagen väckta motioner, nämligen nr 47 i första kammaren av herr *Karl August Johanson* och nr 119 i andra kammaren av herr *Lindberg* i Umeå m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning — utan avvaktan på en allmän omprövning av frågan om rikets uppdelning i ortsgupper jämlikt lagen om folkpensionering — av frågan om uppflyttning av de lappmarkens kommuner, som nu befunne sig i lägsta ortsgruppen, till andra ortsgruppen, samt att förslag i ärendet därefter måtte föreläggas riksdagen.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservation utan angivet yrkande hade likväl avgivits av herr *Hage*.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr *Lindberg* i Umeå: Herr talman! Då reservanten inom utskottet, herr *Hage*, är förhindrad att närvara i kammaren i dag, ber jag att i egenskap av motionär få säga några ord.

Att frågan om lappmarkskommunernas uppflyttning i dyrortsgrupp när det gäller folkpensionerna, av mig och mina medmotionärer förts inför riksdagen, beror därpå, att vi anse, att lappmarken missgynnades i det av 1937 års riksdag antagna förslaget. Det är sålunda vår mening att om en grundlig undersökning av förhållandena däruppe skulle verkställas, så skulle det visa sig, att levnadskostnaderna där äro så höga, att samtliga kommuner skäligen borde hänföras till en högre dyrortsgrupp än den lägsta. Man får nämligen där uppe betala avsevärt mycket mera för livsförnödenheterna än i kustlandet. Den kraftigast bidragande orsaken härtill är att avstånden äro så stora och att kommunikationerna äro så bristfälliga. Transportkostnaderna bli därför mycket höga. Då lappmarkens jordbruk är endast relativt svagt utvecklade, spela transportkostnaderna, i synnerhet för livsmedel, en mycket stor roll.

Det är känt för kammarens ledamöter bland annat efter en debatt, som en gång fördes här om undernäringen bland barnen i lappmarken, att betydande delar av befolkningen i ödebygderna leva under ytterst svåra sociala och eko-

Ang. ändringar i ortsgupperingen jämlikt lagen om folkpensionering.
(Forts.)

nomiska villkor. Det är svårt för arbetsföra människor att skaffa sig en dräglig utkomst, och det är i regel omöjligt för dem, som ha familj och alltså skola dra försorg om hustru och barn, att också svara för orkeslösa och ålderstigna förädrars försörjning. Den folkpension som åldringarna få vid uppnådd pensionsålder är naturligtvis ett mycket värdefullt tillskott, men den är inte tillräcklig, så dyra som livsförnödenheterna äro där uppe. I det förslag som regeringen förelade 1935 års riksdag, var hela lappmarken placerad i högre dyrortsgrupp än den lägsta. Lappmarken borde enligt min mening rättvisligen ha bibehållits i denna högre dyrortsgrupp även i 1937 års förslag.

Andra lagutskottet har nu gentemot motionärerna åberopat ett uttalande av 1927 års riksdag, nämligen att riksdagen endast bör fastställa de grundläggande principerna för olika platsers dyrortsgruppering och låta de lagtillämpande myndigheterna svara för tillämpningen. Uti den motion som vi väckt är det emellertid inte fråga om enskilda orter utan om ett geografiskt område som motsvarar en fjärdedel av rikets yta, vilket givetvis förändrar saken avsevärt. Jag noterar emellertid med tillfredsställelse, att utskottet anbefallt vederbörande myndighet att beakta de synpunkter som framförts uti motionerna, när man går till den allmänna omprövning av dyrortsgrupperingen, som enligt gällande bestämmelser skall ske före utgången av år 1940. Denna synpunkt skulle emellertid ha erhållit ett väsentligt större värde om utskottet föreslagit bifall till motionen, som ju dock endast går ut på en hemställan till Kungl. Maj:t om frågans utredning.

Jag tillåter mig nu, herr talman, att för min del understryka sakens vikt genom att yrka bifall till motionerna.

I detta anförande instämde herrar *Jacobson, Bäckström, Åkerström* och *Johansson* i Tväråselet.

Herr **Sandström**: Herr talman! Då utskottet behandlade denna fråga, kunde det givetvis inte avgöra, huruvida motionärernas uppfattning att här ifrågavarande socknar borde uppflyttas i en högre dyrortsgrupp var riktig eller inte. Det är en sak som utskottet varken kunnat verifiera eller bilda sig en bestämd uppfattning om. Utskottet har emellertid funnit — och i den uppfattningen styrktes utskottet genom de upplysningar som där lämnades — att de lappmarkskommuner som det här är fråga om, inte äro ensamma i sitt slag. Tvärtom är hela skogsbygden från lappmarken och ända nedåt Dalarna i precis samma predikament. Det ansågs till exempel, att i Västernorrlands län Tåsjö socken och i Jämtlands län Frostvikens socken, norra delen av Ströms socken, Föllinge socken, Hotagens socken och allt vad nu dessa landsändar heta, hade precis samma karaktär i här ifrågavarande avseende och därför borde vara i samma dyrortsklass.

Vi kunna inte gärna här i riksdagen och i ett utskott pröva riktigheten av sådana här framställningar. Man måste nog i detta fall låta socialstyrelsen vara den avgörande instansen. Sedan socialstyrelsen fått in alla sina primäruppgifter kan den på bästa och mest sakkunniga sätt komma till ett riktigt slut. Nu har också utskottet i sitt utlåtande skrivit, att den nuvarande indelningen i ortsgupper endast gäller för åren 1938—1940. Under den tid som sålunda återstår av denna period, böra de som kunna ha intresse av en omprövning i hithörande stycken försöka skaffa fram allt det material som är dem möjligt för att hos socialstyrelsen göra nödiga framställningar. Jag förmodar, att det inte skall möta något hinder, om en dylik framställning har något fog för sig, att få igenom en högre dyrortsgruppering. Utskottet har emeller-

Ang. ändringar i ortsgrupperingen jämlikt lagen om folkpensionering.
(Forts.)

tid inte kunnat bryta ut dessa bygder ur deras sammanhang i övrigt. Vi ha på sakkunnigt håll fått bekräftelse på, att det är en mycket betänklig sak att rucka på den en gång fastställda dyrortsgrupperingen, ty därigenom skulle mycket stora orättvisor kunna åsamkas på andra håll.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr andre vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 16.

Slutligen föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 10, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i gällande ordning för behandling av ärenden om folkpension och barnbidrag; och biföll kammaren vad utskottet däri hemställt.

§ 17.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av vissa i statsverkspropositionen beträffande Statens allmänna fastighetsfond, kommunikationsdepartementet, gjorda framställningar om anslag till kapitalinvestering;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avlöningsförmåner för viss personal vid Varberg—Åträngs järnväg;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande till svenska järnvägsmännens vilohemsförening u. p. a. av tre barackbyggnader m. m.;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till säkerhetsanordningar vid järnvägs korsningar; och

nr 36, i anledning av väckt motion om en statens sommar- och sportstugelånefond; samt

andra lagutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av väckt motion rörande viss ändring i lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete.

§ 18.

Interpellation.

Ordet lämnades härefter på begäran till herr **Hagberg** i Luleå, som anförde: Herr talman! Den 30 december 1937 innehöll Ny Dag en artikel under rubriken »Tysk-finska härledningarna ämnar befästa Åland?» I artikeln påpekades att den finska pansarbåten Väinömänen den 9 september i fjol besökt den åländska ön Kökar jämte Mariehamn och att officerare därvid upprepade gånger inspekterat de gamla raserade befästningsverken. Det påpekades att bland dessa finska officerare jämväl befunno sig höga tyska officerare. I samband därmed påmindes om en stor artikel, skriven i den tyska »Zeitschrift für Geopolitik» av en tysk geograf, A. J. Grüssner, som sedan ett par år varit bosatt på Åland och där tydligen för militära ändamål utforskat öarna. I denna artikel förklaras det att Tysklands intresse är att Åland befästes, varför Finland bör söka frigöra sig från det s. k. Ålandsfördraget, vilket som bekant för-

Interpellation. (Forts.)

bjuder militära anläggningar på Åland. På en karta påvisas därjämte, att den som behärskar Åland kan med flyg från denna baspunkt nå samtliga nordiska storstäder, industricentra, Bodens fästning och Leningrad.

Tidningen Ny Dags alarmpartikel tvingade den finske generalstabschefen att avge en slags förklaring. I denna erkändes att förutom Väinömäinen hade även Ilmarinen deltagit i den åländska utflykten samt att officerarna varit i land, medan det däremot förnekades att tyska officerare deltagit. General Oesch ville för sin del antaga att befolkningen uppfattat vissa medföljande kustartilleriofficerares uniformer som tyska och att detta förklarade de gjorda påståendena. Förfrågningar bland ålandsbefolkningen liksom hos matrosar på Väinömäinen gav emellertid vid handen, att det inte förelåg någon svårighet att skilja på tyska och finska officersuniformer, dessutom, hävdades det, skulle man väl inte behövt föra konversationen mellan officerarna på tyska språket därest det bara varit finska officerare.

Men redan erkännandet av exkursionen till de raserade befästningarna liksom inspektionen från kustartilleriofficerares sida ger särskild aktualitet åt hela Ålandsproblemet. Redan år 1935 förklarade en finländsk flottchef, att befästningen av Åland var Finlands angelägnaste utrikespolitiska uppgift, och den kampanj, som drivits i den reaktionära delen av finländska pressen och som tog särskild fart efter den omnämnda tidskriftsartikelns publicering, tyder på att hela problemet står i förgrunden i vårt östra grannland.

Efter Ny Dags påpekande har en mycket upplysande diskussion även förts i svensk press, där framför allt tidningarna Social-Demokraten, Svenska Dagbladet och Aftonbladet levererat kompletterande material till frågans bedömning. Svenska Dagbladet kommenterar exempelvis general Oeschs dementi på följande sätt:

»Det har länge varit känt i Sverige, att en tysk geograf vid namn A. J. Grüssner sedan ett par år tillbaka är bosatt på Åland och där bedriver särdeles ingående fackstudier. Till yttermera visso har bemälda Grüssner i en artikel i Zeitschrift für Geopolitik med förklenande uttryck om Sveriges svaghet förmenat, att ett av Finland starkt befäst Åland vore den bästa fredsgarantin vid Östersjön. Det är måhända också för att övertyga sig härom, som tyske militärattachén i Helsingfors, överste Rössing, jämte andra tyska herrar nyligen deltog i en av herr Grüssner anordnad älgjakt på Åland. Till denna skulle även ha infunnit sig ännu 'höhere Tiere', bland dem ingen mindre än den prominente nationalsocialisten general von Reichenau, chef för sjunde armékåren i München, och en av arméchefen generalöverste von Fritschs adjutanter, ehuru dessa i sista stund uppges ha fått förhinder. Denna utflykt kunde eljest ha blivit ett tänkvärt motstyre till fältmarskalk von Blombergs besök i Narvik i fjol höstas.»

Aftonbladet meddelade samtidigt att tvenne flygfält blivit utstakade och att en krigshamn vid Idö planerats, att anläggning av en motortorpedbåtshamn på Kobba klintar diskuteras, liksom liknande hamnar och befästningar på Lågskär och Signhildskär, 15 sjömil från svenska kusten. Ålännigar bosatta på Kastellholms gamla kungsgård, alldeles i närheten av ett gammalt befästningsområde, säges det vidare, hade blivit varskodda på eventuell flyttning, därför att finska staten skulle disponera området. Vidare har i åländska landstinget förts en stor diskussion på grund av jordspekulation i den åländska arkipelagen, där köpare från fastlandet erbjudit väldiga summor för att komma över viktiga öar. Saggö har sålunda försålts — officiellt för fåravel — och Boxö är föremål för höga bud.

Som en parallell till dessa förvärv kan påminnas om att även den svenska skärgården tycks vara föremål för spekulanter intressen. Det har ryktats om

Interpellation. (Forts.)

att exempelvis Gisingö i Stockholms skärgård köpts av tyskarna genom bulvan.

Vid Mäckelälfjärden, en halv mil från Mariehamn, uppges ett flygfält ha blivit iordningställt, varjämte en radioanläggning, som kan få militär betydelse, anlagts i närheten, officiellt med uppgift att vara kustbevakningsfartygen till hjälp. Detta är naturligtvis den finska statens åtgärder och även om de inte bevisa planer på Ålands befästade kunna dylika dispositioner erhålla stor betydelse vid realiserandet av framtida befästningsplaner.

Dessa olika förberedelser uppgivas ha skapat stor oro bland den åländska befolkningen, en oro som även i tal och skrift tolkats av landstingets talman, redaktör Julius Sundblom. Denna befolkning synes enstämigt vara av den mening, att Åland inte får befästas och att vårt land har vissa förpliktelser att motarbeta eventuella dylika planer.

Som bekant beslöts, främst genom Sveriges insats, när ögruppen överlämnades till Finland, att Åland inte skulle befästas. Ett befäst Åland kan fortfarande med all rätt betraktas som en fara för Sverige. Därför angår varje försök att i militärt avseende förändra Ålands status vårt land och det bör anses fullständigt självklart, att ingenting får företagas med ögruppen utan att det sker i samförstånd med vårt land. Nu har tidningen Aftonbladet, som fört en energisk kampanj för ett svenskt-finskt befästade av Åland, gjort gällande att de tidigare omnämnda förberedelserna skett med svenska myndigheters samtycke. Jag antar, att regeringen inte alls varit med om något dylikt. Jag antar också, att regeringen inte alls är benägen att rubba den internationella överenskommelsen rörande Åland. Då emellertid frågan redan internationellt uppmärksamats och då misstanken att militära myndigheter bakom regeringarnas rygg förbereda Ålands befästade, skulle en offentlig förklaring även från den svenska regeringen hälsas med tillfredsställelse både i vårt land liksom i Finland och framför allt på Åland. En sådan förklaring borde understryka Sveriges beslutsamhet att inte tolerera några planer på ett befästade av Åland under nuvarande förhållanden.

Jag anhåller med hänvisning till detta om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få rikta följande spörsmål.

Har statsrådet uppmärksammat de i ovannämnda motivering angivna förhållandena?

Vidhåller regeringen den gamla svenska ståndpunkten att Åland inte får befästas?

Har regeringen dryftat frågan om ett samarbete med den finländska regeringen för att stödja den åländska befolkningens krav om status quo för Åland?

Denna anhållan bordlades.

§ 19.

Justerades protokollsutdrag.

§ 20.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr Olsson i Staxäng	under 4 dagar fr. o. m. den 17 febr.,
› Werner i Höjen	› 5 › › › 19 ›
› Sundström i Vikmanshyttan	› 5 › › › 17 ›
› Olsson i Rimforsa	› 6 › › › 17 ›
› De Geer i Hanaskog	› 3 › › › 18 ›
› Persson i Tidaholm	› 3 › › › 17 ›

herr <i>Ericson</i> i Boxholm	under	4	dagar	fr. o. m.	den	18	febr.,	
› <i>Lovén</i>	›	8	›	›	›	18	›	
› <i>Eriksson</i> i Sandby	›	3	›	›	›	19	›	
› <i>Bäckström</i>	›	2	›	›	›	18	›	
› <i>Persson</i> i Falla	›	10	›	›	›	19	›	
› <i>Larsson</i> i Mörlanda	›	5	›	›	›	18	›	
› <i>Holmgren</i>	›	3	›	›	›	24	›	
› <i>Lindahl</i>	›	3	›	›	›	19	›	
› <i>Andersson</i> i Södergård	›	4	›	›	›	19	›	
› <i>Nilsson</i> i Göteborg	›	5	›	›	›	17	›	
› <i>Gustavson</i> i Västerås	›	5	›	›	›	17	›	och
› <i>Ryberg</i>	›	3	›	›	›	19	›	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.30 e. m.

In fidem
Sune Norrman.